

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912.

Första kammaren.

Nr 31.

Lördagen den 4 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr talmannen yttrade, att sedan hos kammaren såsom notarie anställde e. o. hofrättsnotarien F. Thorvall i anledning däraf att han förordnats att från och med den 6 till den 31 innevarande maj uppehålla domarämbetet i Västerbottens södra domsaga begärt ledighet från notariebefattningen hos kammaren från och med den 6 maj, herr talmannen och de ledamöter, som fått i uppdrag att jämte honom tillsätta kammarens kansli, med bifall till nämnda begäran antagit kanslisten hos kammaren, assistenten vid kungl. telegrafverket E. O. Schalin att under Thorvalls ifrågavarande ledighet bestrida hans notariebefattning och amanuensen i riksarkivet E. Wærn att, medan Schalin uppehölle notariebefattningen, sköta dennes kanslisttjänst.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den af herr *Åström* under gårdagen väckta och då bordlagda motion, nr 107, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till rederiaktiebolaget Transatlantic för uppehållande af regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Australien.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande sislidne dag bordlagda ärenden, nämligen konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, bevillningsutskottets betänkande nr 24 äfvensom lagutskottets utlåtande nr 49.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 30 nästlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 42, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra öfverstebostället Kastellegården nr 1 med underlydande i Göteborgs och Bohus län samt två i ämnet väckta motioner.

*Ang.
upplåtande
af vissa
områden
från förra
öfverste-
bostället
Kastelle-
gården.*

Ang.
upplåtande
af vissa
områden
från förra
öfverste-
bostället
Kastelle-
gården.
(Forts.)

I en till Riksdagen den 6 mars 1912 aflåten, till jordbruksutskottet för förberedande handläggning hänvisad proposition, nr 64, hade Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att — med godkännande för sin del af ett i statsrådsprotokollet omförmäldt, emellan domänstyrelsen, å ena, samt arrendatorn af förra öfverstebostället 6 mantal Kastellegården nr 1 med Gullö, Rogille och Munkholmarna i Ytterby och Rödbo socknar af Göteborgs och Bohus län, å andra sidan, ingånget preliminärt aftal om afträdande den 14 mars 1912 af vissa delar af egendomen — medgifva, att i samma protokoll uppräknade trettiotvå torp och lägenheter finge hvar för sig från egendomen upplåtas enligt kungl. kungörelsen den 31 december 1909 angående förändrade grunder för åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfva egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar och med iakttagande af de i kungl. brefvet till domänstyrelsen samma dag i fråga om tillämpningen af berörda grunder meddelade närmare bestämmelser, med rätt för nuvarande innehafvaren af torpet Enekullen, Anders Johansson, att erbålla hembud å torpet Stora Smällen samt under förbehåll om skyldighet för innehafvare af lägenheten Petersburg att tåla aftappning af vatten från en å egendomens utmark befintlig damm öfver lägenhetens ägor till hufvudgårdens byggnader.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två inom Andra kammaren väckta motioner nämligen

nr 272 af herr *Uddenberg* m. fl., däri hemstälts, att Riksdagen ville på det sätt bifalla ifrågavarande proposition, att ifrågavarande under Kastellegården lydande jordbrukslägenheter måtte, på sätt i motionen omförmäldes, upplåtas med en tryggad och fördelaktig arrenderätt, som sedan, därest arrendator så önskade, kunde utbytas mot ett likaledes i motionen angifvet, nytt upplåtelsesätt för jordbrukslägenheter å kronojord, när detta komme till stånd; och

nr 273 af herr *Olsson* i Berg, i hvilken motion hemstälts, att Riksdagen behagade besluta, att vid utarrenderingen af Kastellegården nr 1 med underlydande de till försäljning föreslagna lägenheterna nr 24—32 (Ch—Cq) bibehölles vid arrendet och arrendatorns afdrag för mistning af afkastning från försålda torp i anledning däraf vederbörigen rättades.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Riksdagen måtte, med afslag å såväl herr *Uddenbergs* m. fl. som herr *Olssons* i Bergs ifrågavarande motioner, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade afgifvits af herrar *E. A. Lindblad*, *N. Persson* i Malmö och *S. Linders*, hvilka likväl ej däri antydt sin mening.

Herr *Ericsson*, Aaby: Jag skulle icke hafva besvärat herrarna med att tala i denna fråga, då vi hafva så mycket att göra och Riksdagen är så långt framskriden, om jag icke hade ansett den vara i så hög grad af principiell betydelse och om jag icke fruktade, att Första kammaren nu står i begrepp att fatta ett beslut, mer i trötthetens tecken än egentligen grundadt på sakliga skäl. För dem af

herrarna, som tillhört denna kammare förut, är detta en gammal bekant fråga; för de nykomna torde icke så vara förhållandet, och jag skall därför med några få och korta drag recapitulera dess historia.

Kastellegården är, såsom herrarna veta, en statsdomän, och var nr 2 i ordningen med afseende på värdet af våra statsegendomar. Den innehades under 1880—1890-talen af en förmögen man, som var i tillfälle att sköta sig mer efter sitt behag än efter behofvet att tillse att ekonomien gick ihop, och därför lät han torparna hafva det synnerligen godt. Det var icke så noga med att de fullgjorde sina skyldigheter o. s. v. När han lämnade arrendet, kom en annan arrendator, hvilken för att fullgöra *sina* skyldigheter också behöfde taga ut sin rätt; då uppstod helt naturligt ett visst missnöje på godset och missnöjet tog sig form i att man beslöt ingå till vederbörande med begäran att om möjligt få friköpa torpen från egendomen, och, hvad som kanske var mest betydelsefullt i saken, tidningspressen var nog vänlig att taga hand om saken. För att herrarna icke må tro, att jag lägger politik i frågan, vill jag säga, att det var en höger-tidning, som denna gång var framme och utmärkte sig. Emellertid verkställdes en grundlig uppskattning och värdering af egendomen med anledning af den af torparna gjorda framställningen att få friköpa sina torp, men denna resulterade i att vederbörande uppskattningsmän, Konungens befallningshafvande, domänstyrelsen och sedermera Kungl. Maj:t afslogo framställningen, för så vidt den gällde försäljning af torpen på fastlandet — de 32 torp, hvilka det nu är fråga om att försälja och för alltid afsöndra från egendomen. Torpen på Hisingen beslöt Riksdagen i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts framställning att låta försälja, men samtidigt beslöt Riksdagen — ty dessa personer hade fått förmånen att såsom taleman för sina intressen förvärfva en riksdagsman Kronlund i Andra kammaren, som väckte motion angående afyttring af dessa torp — att ingå till Kungl. Maj:t med skrifvelse i frågan. Och nu, mina herrar, se vi, hvad vi sett så många gånger förut, faran af dessa skrifvelser, ty nu har Kungl. Maj:t sadlat om. — Jag erkänner att det är en annan Kungl. Maj:t för närvarande. — Dessutom ha myndigheterna, ehuru med reservation, också kastat om, och nu synes det, som om Första kammaren stöde i begrepp att fatta ett beslut, som för ett år sedan alla myndigheter och alla sakkunniga bestämdt afstyrkte. Hvad tidningarna åter förordade och hvad riksdagsman Kronlund ansåg lämpligt, det skall nu Riksdagen på grund af en Kungl. Maj:ts proposition och med anledning af den enligt mitt förmenande förhastade skrifvelsen komma att i år besluta. Jag hemställer, huruvida detta kan vara riktigt och lämpligt.

Det har i saken framhållits, att om dessa 32 torp afsöndras, måste man i afseende på egendomens skötsel slå in på ett nytt system samt öfvergå från torparessystemet till stataresystemet. Jag tror, att de flesta med mig ogilla detta system och anse, att det icke skulle vara en lycklig omkastning. Vidare ha Kungl. Maj:ts befallningshafvande och domänintendenten sagt, att det egentligen är på grund af agitation, som allt detta kommit till stånd. Kungl. Maj:ts befallningshafvande drager icke i tvifvelsmål, utan anser bestämdt, om jag fattat honom rätt, att försäljningen är mindre fördelaktig för staten, men, à la bonne-

*Ang.
upplåtande
af vissa
områden
från förra
öfverste-
bostället
Kastelle-
gården.
(Forts.)*

*Ang.
upplåtande
af vissa
områden
från förra
öfverste-
bostället
Kastelle-
gården.
(Ports.)*

heure, vill staten afhända sig en egendom på detta sätt, är det statens rättighet att göra det. Konungens befallningshafvande drager ock i tvifvel, huruvida det ens för köparne är förmanligt att på de villkor, som nu föreslås, förvärfva dessa ställen. Men trots allt detta stå vi, såsom jag förmodar, i begrepp att antaga den kungl. propositionen, och det är däremot jag ber att få säga ett varningens ord, ty jag tror, att man i framtiden många gånger skall peka härpå och säga, när en liknande fråga föreligger: Detta är icke värre än hvad vi beslöto i fråga om Kastellegården. — Så går det till att skaffa ett prejudikat. Tro icke herrarna, att vi många gånger från statens arrendatorers sida få upplefva en liknande procedur som den, hvilken nu äger rum i fråga om Kastellegården? Det vore ju helt naturligt, om de, hvilka önskade friköpa sina lägenheter, frågade ägarne af Kastellegårdens f. d. torp: Huru buro ni er åt för att lyckas så bra och få köpa edra ställen? Jo, blir svaret, först skaffade vi oss pressen på vår sida, så fingo vi en riksdagsman i Andra kammaren, som väckte motion, sedan aflät Riksdagen en skrifvelse, så var det färdigt, och på detta sätt hafva vi fått såsom vi ville.

Om herrarna bläddrat i de tidningsnummer, som i dessa dagar kommit oss tillhanda, så se vi under uppsegling vid horisonten en fråga som, ehuru icke gällande statens utan enskild egendom, ungefär tyckes komma gå i den riktning, som denna. Det är fråga om en egendomsägare, hvilken skrifvit om kontrakten med sina arrendatorer, såsom hans fulla rättighet var. De missnöjda arrendatorerna skrifva i tidningar och till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t med Riksdagen skyndsamt ville vidtaga åtgärder för att ändra dessa »orättfärdiga förhållanden». Pressen ha de fått på sin sida så ock en motionär i Andra kammaren, herr Lindhagen. Där se herrarna gången, där har man redan nu kommit in på den enskilda äganderättens område. Jag skulle icke hafva nämnt något härom, ty jag anser det alldeles tillräckligt att nu hålla mig till statens domäner och följderna för dem af hvad ett beslut i denna fråga kan innebära, om icke saken inträffat just då vi stå inför fattandet af detta beslut. För mig är det ytterst motbjudande, att Riksdagen på detta sätt mot sakkunniga, mot myndigheternas åsikt lägger sig uti administrationen af statens domäner och att af dessa myndigheter framtingas ett motvilligt medgifvande till saken.

På grund hvad jag nu haft äran anföra, vill jag, herr talman, yrka afslag på den kungl. propositionen.

Herr Tamm: Den föregående ärade talaren framhöll och pekade på faran af att skrifva till Kungl. Maj:t om saker af hvarjehanda slag. Nu är det ju så, att Riksdagen i fjol den 13 maj aflät en skrifvelse, på hvilken Kungl. Maj:t fullständigt grundar sitt förslag för innevarande år. Det är således Riksdagen själf, som, med anledning af beslutet om försäljning af en stor del, den på Hisingen belägna delen, af Kastellegården, anhållit, att Kungl. Maj:t äfven måtte tillse, om icke fastlandstorpen på samma sätt kunde försäljas. Då Riksdagen således med bestämdt angifven afsikt skrifvit i ämnet och domänstyrelsen därefter upprättat aftal med nuvarande arrendator, hvarigenom man på allt

sätt tillmötesgått Riksdagens i fjol uttalade uppfattning, kan jag icke förstå, hvori faran nu skulle ligga för Riksdagen att antaga föreliggande förslag.

Nu påstår herr Ericsson, att detta strider emot de sakkunnigas och mot myndigheternas åsikt. Nej, det är icke så, utan förslaget om upplåtelse är tillstyrkt af såväl uppskattningsmän som domänstyrelse och Konungens befallningshafvande. Det enda betänkliga därvidlag är, att det kunde tänkas vara af visst värde för kronan att behålla en del, och denna betänklighet rör just de i södra delen af egendomen belägna torpen, om hvilka domänstyrelsen säger, att det skulle kunna sättas i fråga, att de behölles för kronans räkning, och en motionär i Andra kammaren har också i detta hänseende väckt förslag. Emellertid har utskottet, såsom det synes af betänkandet, stödjande sig på riksdagsskrifvelsen från i fjol och anseende det rättvisast, att alla lägenhetsinnehafvarne på Kastellegården ställdes på samma ståndpunkt, ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition.

Något vidare har jag, herr talman, för närvarande icke att tillägga, utan hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindblad, Ernst: Jag har antecknat mig som reservant, och äfven två ledamöter från Andra kammaren hafva reserverat sig, men de torde icke stå precis på samma linje som jag, fastän de stå på samma rad. Därför torde det kanske vara på sin plats, att jag motiverar min ståndpunkt i frågan.

Till en början vill jag opponera mig mot herr Tamms tolkning af skrifvelsen i fjol. Det är mycket riktigt, att Riksdagen på grund af då föreliggande motion begärde ny utredning, hvarvid skulle tillses, huruvida icke ytterligare försäljning kunde äga rum, men ingalunda var det meningen, att hela den till afsöndring nu föreslagna delen af egendomen skulle försälas. Detta är ett alldeles oriktigt påstående. Riksdagen aktade sig visligen att aflåta en sådan skrifvelse, utan öfverlämnade åt förrättningsmännen att i författningssenlig ordning inkomma med nytt förslag. Nu hafva dessa förrättningsmän till en början sagt att, »ehuru de fortfarande hyste den meningen, att det ej skulle lända kronan till fördel att från egendomen afskilja mer, än hvad vid arrendeuppskattningen år 1908 föreslagits, och att det måhända ej heller utgjorde någon verklig vinst för dem, som genom ytterligare utbrytning af jord från egendomen komme i besittning af egna hem, förrättningsmännen likväl på grund af det uppdrag, som blifvit dem förelagd, samt i öfverensstämmelse med de åsikter rörande egendomens disposition, som tagit sig uttryck i motion till Riksdagen med däraf härflytande utskottsbehandling och diskussion, ansåge sig böra föreslå, att alla eller åtminstone större delen af de å fastlandet befintliga torpen och lägenheterna fränskildes egendomen och hembjödtes de nuvarande innehafvarna till inlösen mot åsatta saluvärden».

Och vidare heter det: »I afseende å torpens fränskiljande hade man visserligen två vägar att gå, nämligen att antingen afsöndra alla eller ock såsom dagsverkstorp till hufvudgården bibehålla en del af torpen. Genom användande af den förra utvägen vunne man dock, att alla de nuvarande torpinnehafvarna vederfores samma rätt. Beträd-

*Ang.
upplåtande
af vissa
områden
från förra
öfverste-
boetället
Kastelle-
gården.
(Forts.)*

*Ang.
upplåtande
af vissa
områden
från förra
öfverste-
bosället
Kastelle-
gården.
(Forts.)*

des åter den senare vägen, kunde åt egendomen beredas lämpligare yttergränser, hvarjämte det borde ställa sig lättare att utarrendera densamma, om några fasta arbetare funnes kvar.»

Detta är förrättningsmännens yttrande, och att det nu tolkas såsom rent tillstyrkande, förefaller bra märkvärdigt. De åberopa först det särskilda uppdrag de fått. Om detta uppdrag skall jag icke tillåta mig att uttala någon gissning, men förmodar, att deras yttrande hänför sig till ett särskildt uppdrag, som gifvits dem af dåvarande jordbruksministern, och att de måhända för att få fred och ro för otåliga anmärkare gått längre än de själva velat. Då kommer här en ortsrepresentant vid innevarande års riksdag och tager fasta på uppskattningens egen mening, som går ut på, att det torde vara riktigtast att behålla åtminstone de torp, som ligga närmast hufvudgården och skulle tillföra denna en obestriddigen behöfvig arbetsstyrka.

Vidare är att märka, hvilket och uppskattningens män fast uppmärksamheten på, att om den nu föreslagna torpförsäljningen äger rum, skulle den kronopark, som kommer att behållas i kronans ägo, genom enskild mark skiljas från Nordre älf. Domänstyrelsen har jämväl framhållit, att det torde vara i hög grad olämpligt att beröfva kronan en stor del af den strandrätt, som den nu har. Ortsrepresentanten framhåller kraftigt i motionen det ofördelaktiga i att icke bibehålla bästa utfartsväg för kronoparkens produkter ned till vattendraget. Då jordbruksutskottets första afdelning behandlade den kungliga propositionen föreslogs bibehållandet af ifrågavarande 9 torp med 4 röster mot 2. Socialisterna röstade icke, de hade sin egen principiella ståndpunkt. Då frågan sedan kom till utskottet, vändes meningarna, och jag antecknades såsom ensam reservant för den mening, första afdelningen hade omfattat förut.

Nu vill jag framhålla det olämpliga i en dylik jordpolitik från kronans sida. Ty vinner icke de af regeringen tillsatta domänintendenternas och af landsting och hushållningssällskap utsedda uppskattningens män uttalade mening vederbörligt beaktande vid efterföljande behandling, utan i stället kanske enbart på grund af enskild motionärs framställning och rena känsloskäl alltsammans kastas öfver ända, hvad blir det då för princip vid skötseln af statens många domäner? Det blir slutligen kanske icke annat än under valagitationen lätt utkastade fraser, som blifva bestämmande; den som bjuder mest, får också inhösta bästa resultatet. Jag vågar säga detta, ty det är rent af med sorg jag konstaterar att redan första Riksdagen, sedan torpare fått politisk rösträtt, man får se hvad detta betyder; tvärt anmäla sig välvilliga hjälpare för deras intressen.

Jag kan försäkra herrarna, att domänintendenterna, samtliga och enhvar, äro besjälade af den allra allvarligaste tanke och uppsåt att »ställa kyrkan midt i byn» och icke gynna vare sig större eller mindre arrendatorer, utan försöka skipa största möjliga rättvisa. Deras plikt är att tillse, att kronans domäner skötas på ett rationellt sätt, och dessa tjänstemän kunna icke fränkännas att, vid förvaltningen af statens domäner, tillämpa de principer, som i allmänhet gälla för den enskilda förvaltningen. De ha då att se till, att arbetsgifvare på jordbrukets område, kronoarrendatorerna, icke ställas i för mycket stora svårig-

heter vid skötandet af sina arrendegårdar; dessa hafva ju till uppgift att lämna arbete åt en hel del underlydande, statdrängar och fria arbetare. Skall en sådan arrendator icke hafva makt att sköta sig såsom rätt och billigt är, då han uppträder såsom arbetsgifvare på sitt område? Jag anser det vara en missriktad sträfvan, då man blott tänker på de små jordbrukarne; man bör också se till att de större arrendatorerna få sköta sig såsom de måste. Och när man därjämte med stora omkostnader bildar kronoparker och vill sörja för skogstillgång på lämpliga platser, bör man icke försvåra dess utnyttjande och sålunda motverka de mål, man satt sig före.

Jag skall icke fördjupa mig i detta ämne, ehuru det vore mycket intressant, om tiden så tilläte. Jag tror, att kammaren gjorde klokt, om den behjärtade det förslag, Ortsrepresentanten i Andra kammaren framställt. Jag vill emellertid icke längre uppehålla kammaren, utan ber att få yrka bifall till herr Olssons i Berg motion.

Friherre Lagerbring: Då länets myndigheters ställning i denna fråga under debatten blifvit berörd, skall jag be att få yttra några ord i saken.

Ser man denna fråga uteslutande ur jordägaren-statens ekonomiska intressens synpunkt, kommer man nog till samma resultat, som uppskattningmännen först förordade i sitt yttrande, nämligen att det riktigaste vore att behålla torpen på fastlandet. Denna ståndpunkt har här i dag förfäktats af herr Aaby Ericsson. Och har man den uppfattningen, att de ekonomiska intressena skola kräfva den förnämsta hänsynen, bör man gå med honom.

Emellertid hafva på senare tider nya strömningar gjort sig gällande, nya åskådningssätt träd fram, och därvid hafva kraftiga och talrika röster höjts för att staten skulle upplåta i största möjliga utsträckning sin jord till eventuella egnahemspekulanter. Det var också den uppfattningen, som enligt min åsikt representerades af Riksdagen, då den beslöt förlidet års skrifvelse. Men därmed har frågan fått icke endast en ekonomisk utan äfven en social karaktär. Det gäller således att afgöra, hvilkendera synpunkten man här vill tillmäta den mest afgörande ställningen. Myndigheterna i länet hafva ju först ställt sig på den ståndpunkt jag förut redogjort för, eller att endast Hisingetorpen skulle försäljas; men när man fick i uppdrag att se till, huruvida icke de öfriga torpen äfven kunde försäljas, var det klart, att man fick se saken från en något annan synpunkt, beroende på att den genom nyssnämnda skrifvelse fått en ändrad karaktär. Det lär ju icke kunna förnekas, att en jordägare, vare sig staten eller enskild person, har rätt att förfara med sin jord, såsom honom lämpligast synes. Vill staten upplåta sin egendom delvis eller helt och hållet till egnahemspekulanter, är det naturligtvis statens rätt. Därför hafva myndigheterna förklarat, att de för sin del ur den synpunkten icke hafva något emot försäljningen. Man kan därför icke säga, att myndigheterna ändrat ställning. De hafva icke tillstyrkt förslaget, utan de hafva förklarat att, om staten vill med upphoffande af sina ekonomiska intressen gå fram på den nu föreslagna vägen, då hafva myndigheterna ingenting att invända.

*Ang.
upplåtande
af vissa
områden
från förra
öfverste-
bestället
Kastelle-
gården.
(Forts.)*

Ang.
upplåtande
af vissa
områden
från förra
öfverste-
bostället
Kastelle-
gården.
(Forts.)

Hvad nu beträffar den frågan, som herr Lindblad väckte på tal, eller att inskränka försäljningen till en del af torpen, så får jag säga, att denna fråga synes icke vara af den betydelse, som herr Lindblad tilldelar densamma. Dessa torp äga visserligen strandrätt vid Nordre älf, men Nordre älf är ett farvatten med ringa djup. Vid dess utlopp i väster har det bildat sig en bank, där vattnet icke är mera än två meter djupt, och man kan därför icke gå upp i älven med mera än 6 fots fartyg. Under sådana förhållanden kan sträckan där mycket litet lämpa sig till platser för industriella anläggningar, så mycket mindre som det finnes godt om platser för industrien med gynnsammare förhållanden.

Så har det anförts, att det skall bildas en kronopark, som behöfver utfartsväg till älven. Men innan man kommer så långt, att man kan sälja virke från denna kronopark, där det ännu icke finnes några träd, lärer det åtgå en tid af omkring 70 à 80 år. För öfrigt finns det utfartsväg vid Kastellegården på den del däraf, som skulle bibehållas i kronans ägo. Hufvudgården har också strandrätt, och på den remsan ligger den nuvarande lastbryggan, så att det är icke något hinder för att därifrån föra ut virke och andra varor.

Därtill kommer, att arrendatorn numera har förklarat, att han helst ser, att han slipper torparna. Han har gjort upp nytt kontrakt med domänstyrelsen, grundadt på att egendomen skall skötas uteslutande med lejdte folk. Han är icke alls angelägen att behålla torpen. Och skulle man hafva kvar en del torp, så blefve denna fråga nu icke afgjord. Det finnes då fortfarande ämnen till missnöje, hvorigenom den mindre angenäma ställning, som nu en tid varit rådande på egendomen, komme att fortfa. Jag är därför af den meningen att, om statsmakternas representanter, Kungl. Maj:t och Riksdagen, anse, att den sociala sidan af frågan skall visas främsta hänsyn, man nu bör gå med på det förslag, som utskottet har framställt; och då jag icke kan komma från att nämnda uppfattning med stor styrka gjort sig gällande, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ericsson, Aaby: Såvidt jag kan förstå, har den siste ärade talaren uppfattat Riksdagens skrifvelse något egendomligt, ty där står, att »Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och i hvilken utsträckning ytterligare uppdelning af ifrågavarande kronoegendom i större eller mindre brukningsdelar *lämpligen* må kunna företagas». Kan det verkligen i en sådan skrifvelse från Riksdagen läggas den bemärkelsen, att staten vill med uppoffrande af de ekonomiska intressena, att saken skall hafva sin gång? I ordet *lämpligen* måtte väl ligga, såvidt jag förstår, att Riksdagen vill veta: kunna dessa torp med fördel för staten och med fördel för köparen fransäljas egendomen eller kunna de det icke?

Det har talats mycket om egna hem och om den sociala sidan af saken. Den skulle väl vara, att dessa torpare skulle blifva själfägande, och det skulle ju vara den förmån, som de vunne. Det är mycket sant, men — såsom jag nyss hade äran anföra — det här vore som att gifva med ena handen och taga tillbaka med den andra. Precis lika mycket arbetskraft som gifves bort åt de själfägande, precis lika

mycket arbetskraft måste köpas i form af statare, för hvilka nya byggnader måste uppföras. Men att detta gagnar staten och »den sociala frågans lösning», det tror åtminstone icke jag.

Till sist ber jag att få säga, att hvad jag mest reagerar emot, det är det sätt, på hvilket denna fråga har blifvit framdrifven. Vi hörde af den senaste ärade talaren, att det var *mot* såväl de sakkunnigas som myndigheternas uppfattning om det ekonomiskt fördelaktiga för statens jordbrukspolitik, som denna fråga nu återkommit på Riksdagens bord — ehuru man nu (oriktigt nog enligt min mening) fogat sig af hvad man ansåg ligga som syfte i Riksdagens skrifvelse.

Jag vidhåller mitt yrkande.

*Ang.
upplulande
af vissa
områden
från förra
öfverste-
bestället
Kastelle-
gården.
(Forts.)*

Herr Stendahl: Ehuru jag i hufvudsak fullkomligt instämmer med herr Aaby Ericsson i hvad han yttrade, kan det dock finnas ett annat skäl för mig att i frågans nuvarande läge gå med på herr Lindblads yrkande.

Den sociala delen af frågan bör icke vara den ensamt bestämmande. Den kan bidraga kanske ganska betydligt, men den bör icke ens vara hufvudsaken, utan detta måste vara den ekonomiska delen.

I den stora politiken, likaväl som i hushållningspolitik af den art, som nu är i fråga, gäller det med nödvändighet, att den, som äger baklandet, bör se till att han också äger kustlandet.

Detta är så viktigt, att därpå kan baklandets utveckling rent af bero.

Att göra sig af med kustremsan, när man faktiskt äger baklandet, anser jag vara i högsta grad ekonomiskt oklokt och oförsvarligt.

Den ärade talaren på göteborgsbanken framdrog såsom skäl för att detta icke skulle vara så farligt, då Nordre älf icke är tillgänglig för djupgående fartyg. Nej, det är nog riktigt, det medger jag, att älfven icke nu är tillgänglig för djupgående fartyg, men den är dock tillgänglig för mindre fartyg, och den är tillgänglig för flottning.

Den omständigheten, att framför Nordre älfs mynning ligger en sandbank behöfver heller icke vara ett vägande skäl, ty, i händelse af ökad trafikbehof, muddrar man upp banken.

Att denna bankfråga skulle vara ett stöd för att nu bifalla förslaget i sin helhet bestrider jag.

Vidare androg samma ärade talare såsom skäl för bifall, att arrendatorn skulle önska det. Ja, det är denne arrendator. Han har kanske icke så noga satt sig in i frågan, utan ser endast på sin egen fördel, sin egen bekvämlighet. När det varit så mycket bråk om torparna, vill han kanske hellre vara af med dem än att ständigt blifva utskäld såsom deras förtryckare. Detta får icke inverka på Riksdagens beslut.

Jag tillåter mig att yrka bifall till herr Olssons i Berg motion.

Herr Lindblad, Ernst: Det är högst ogärna jag förlänger debatten i denna fråga, men frågan är af stor principiell betydelse, ty här gäller, huruvida Första kammaren skall medgifva, att dessa torp och deras innehafvare skola användas såsom schackpjäser i det blifvande politiska spelet. Striden har redan börjat. Herr Kronlund har

Ang.
uppläsvande
af vissa
områden
från förra
öfverste-
bostället
Kastelle-
gården.
(Forts.)

dragit försorg därom genom att väcka motioner i ämnet, nämligen en i fjol och en i år. Han har till sin motion nr 65 i år fogat såsom bilaga afskrift af två bref, af hvilka det ena börjar sålunda: »Under-tecknade torpare och lägenhetsinnehafvare på kronodomänen ett man-tal kaptensbostället Storegården i Longs socken af Barne härad Skara-borgs län vilja härmed ödmjukast och vördsammast ombedja eder herr härads höfding, att ni i *likhet med hvad som blef utträttadt för Kastelle-gårdens torpare*, ville vid blifvande riksdag motionera och *på samma goda sätt verka* för att äfven denna egendom helst i sin helhet måtte blifva styckad och försäld till egnahem» o. s. v., och så kommer en underskrift. Vidare följer afskrift af en skrivelse till Konungen från underhafvande å kronodomänen Gudhem. Där får man således redan från första början angifvet, att här är blott att gå på på samma sätt som på Kastellegården.

Det föreligger en annan kungl. proposition, den sista på föredrag-ningslistan i dag. Där tillstyrkes en afsöndring af uppskattnings-männen, och motiveras på det sättet att, »då från innehafvaren af lägen-heten Dammen *inkommit begäran* att få köpa denna lägenhet och då han har egna hus på jorden, föreslå vi, *ehuru vi anse, att ägofiguren skadas i betydlig grad och att det i framtiden kan blifva anledning till mycket obehag för bostället*, att han medgifves rätt att köpa den lägenheten tillhörande jorden». Men när jordbruksutskottet fick se kartan, blef uppfattningen en annan, ty området ligger ungefär som ett pekfinger i midten af en sammanhängande skogsöfver. Man till-skapar därvid större *stängseltväng* för innehafvaren. Och han har *billigare* villkor nu såsom arrendator, än han skulle få i räntor såsom köpare, men icke förty har Kungl. Maj:ts tillstyrkt försäljningen. Om sådana framställningar bifallas, blir följden, att man i sina förslag och framställningar handlar icke efter hvad som för staten är rationellt och nyttigt, icke ens efter hvad för innehafvaren kan vara bäst och fördelaktigast, utan man handlar efter helt andra grunder. Jag hem-ställer, huruvida Första kammaren vill taga det steget.

Herr Pers: Jag skall be att få inlägga en gensaga mot att politiska skäl, såsom den föregående talaren gjorde, framskjutas i för-grunden af denna fråga.

Landshöfdingen i länet har klart framfört sakskälén, så att jag icke behöfver inlåta mig på det, och jag tror, att Första kammaren står sig bäst med att i en sådan fråga hålla sig till sakskäl och ingen-ting annat. Och här tala sakskäl för att bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Det har talats om skeppsfart och flottning och stängselskyldighet, som om man skulle komma i någon stor fara och som om det skulle blifva någonting alldeles utomordentligt svårt, i fall dessa torpare skulle få köpa dessa egnahemslotter, liksom man icke här i landet kunde ordna om en sådan sak som att muddra bort en bank eller att sköta stängselskyldighet, fastän det mesta af Sveriges jord är i enskild mans ägo. Det kan väl icke föranleda oss att låta afskräcka oss af sådana spöken.

Jag hemställer om bifall till utskottets och Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande vore framställda följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *Lindblad, Ernst*, att kammaren måtte bifalla herr Olssons i ämnet väckta motion; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle afslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition därvid antagits afslag, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 51.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande jordbruksutskottets utlåtande den 1 och 3 innevarande maj bordlagda memorial nr 60, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i frågor rörande anslag under riksstatens nionde hufvudtitel.

Punkten 1.

Jordbruksutskottet, som erhållit del af kamrarnas beslut i anledning af utskottets utlåtande, nr 1, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet, hade i föreliggande memorial afgifvit de förslag, till hvilka samma beslut befunnits föranleda.

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
statsbidrag
till uppe-
hållande af
Sveriges
utsädes-
förenings
verksamhet.*

1:o.

I punkt 39 under nionde hufvudtiteln af statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att såsom bidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 35,000 kronor.

I detta ämne hade inom Riksdagen väckts tre särskilda motioner.

Samman-
jämnings-
förslag ang.
statsbidrag
till uppe-
hållande af
Sveriges
utsädes-
förenings-
verksamhet.

(Forts.)

Sålunda hade *dels* herr Johan Nilsson m. fl., i motionen nr 75 i Första kammaren, och herr Olsson i See m. fl., i motionen nr 205 i Andra kammaren, sammanstående hemställt, att Riksdagen måtte såsom bidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 75,000 kronor; *dels ock* herrar Nilsson i Tånga och Linders, i motionen nr 199 i Andra kammaren, hemställt, att Riksdagen med bifall till hvad Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen äskat i anslag till Sveriges utsädesförening för år 1913 måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utreda, dels huruvida och under hvilka villkor af Sveriges utsädesförening vid Svalöf bedrifna praktiskt vetenskapliga verksamhet måtte öfvertagas af staten, dels också huruledes denna jämte annan statens försöksverksamhet på jordbrukets område kunde förläggas under enhetlig ledning och förvaltning samt för Riksdagen framlägga de förslag denna utredning kunde föranleda.

I *punkt 41* af sitt förenämnda utlåtande hade utskottet hemställt, att Riksdagen måtte

a) i anledning af Kungl. Maj:t förevarande framställning och herrar Johan Nilssons och Olssons i See m. fl. ifrågavarande motioner såsom bidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet på extra stat för 1913 anvisa ett anslag af 47,000 kronor;

b) i anledning af herrar Nilssons i Tånga och Linders förenämnda motion i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utreda, dels huruvida och under hvilka villkor af Sveriges utsädesförening vid Svalöf bedrifna, praktiskt vetenskapliga verksamhet måtte öfvertagas af staten, dels också, huruvida denna jämte annan statens försöksverksamhet på jordbrukets område kunde förläggas under enhetlig ledning och förvaltning, samt för Riksdagen framlägga de förslag, denna utredning kunde föranleda.

Beträffande *mom. a)* af denna hemställan hade Första kammaren bifallit densamma, hvaremot Andra kammaren bifallit Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och vidkommande *mom. b)* hade Första kammaren afslagit utskottets hemställan, hvaremot Andra kammaren bifallit samma hemställan.

Utskottet, som det ålåg att söka sammanjämka de olika meningarna, hade i nu föredragna memorial i sådant afseende föreslagit, att hvardera kammaren måtte, med frånträdande af sitt tidigare beslut i frågan, besluta

a) att såsom bidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings praktiskt vetenskapliga verksamhet på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 47,000 kronor; samt

b) att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utreda, dels huruvida och under hvilka villkor af Sveriges utsädesförening vid Svalöf bedrifna, praktiskt vetenskapliga verksamhet kunde öfvertagas af staten, dels också huruvida denna jämte annan statens försöksverksamhet på jordbrukets område

mätta kunna förläggas under enhetlig ledning och förvaltning, samt för Riksdagen framlägga de förslag, denna utredning kunde föranleda.

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
statsbidrag
till uppe-
hållande af
Sveriges
utsädes-
förenings
verksamhet.*

Herr Fahlén: Rörande det nu föredragna memorialet har, såsom af detsamma framgår, enighet icke vunnits inom utskottet, utan har jag och åtskilliga andra af utskottets ledamöter till memorialet antecknat en afvikande mening. Jag anhåller därför att få med några ord söka att anföra de skäl, hvarpå jag för min del grundar denna min åsikt.

(Forts.)

I § 63 af riksdagsordningen förekommer följande stadgande: »Stanna kamrarne öfver någon fråga, däri ständigt eller i dess ställe särskildt tillsatt utskott sig yttrat, uti hufvudsakligen eller till vissa delar olika beslut, då skall utskottet söka att de olika meningarna, såvida möjligt är, sammanjämka och med förslag därom till kamrarne inkomma.»

I förevarande fall har utskottet tillämpat detta lagstadgande så, att utskottet hemställer, att denna kammare skulle godkänna det skrifvelseförslag, hvarom åtskilliga motionärer gjort framställning inom Andra kammaren och hvilket förslag också godtagits af Andra kammaren, mot det att Andra kammaren i stället för det beslutade anslaget till Svalöfs utsädesförening af 35.000 kronor skulle ansluta sig till Första kammarens beslut i anslagsfrågan och alltså höja detta anslag till 47,000 kronor. Af den nyss åberopade grundlagsparagrafen framgår emellertid, synes mig, obestriddigt, att sammanjämkning icke kan ifrågasättas om annat än kamrarnas skiljaktiga meningar rörande en och samma fråga och alltså icke i fråga om skiljaktigheter beträffande två olika frågor. Så långt vill jag också tro, att utskottets medlemmar hafva varit eniga. Uppenbarligen har emellertid utskottsmajoriteten ansett, att frågan om anslag till Sveriges utsädesförening samt om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida föreningens verksamhet borde öfvertagas af staten, är att anse icke såsom tvenne olika frågor utan såsom allenast en fråga, och det är i detta hänseende som jag och andra reservanter med mig omfatta en afvikande mening. Icke blott den omständigheten, att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen allenast gjort hemställa om anslag till utsädesföreningen, och att frågan om föreningens verksamhets öfvertagande af staten framförts på förslag af enskild motionär, gifver stöd åt en sådan uppfattning. Äfven jordbruksutskottets behandling af båda framställningarna, däri utskottet beträffande anslagsäskandet och skrifvelseförslaget gjort särskilda uttalanden i skilda moment, låt vara under samma punkt i betänkandet, likasom också sättet för de båda momentens behandling i kamrarna, visar oförtydbart, att här måste föreligga tvenne särskilda frågor. Visserligen är det sant, att frågorna röra samma ämne, men icke kan dock detta motivera ett betraktelsesätt sådant som det, hvilket föresväfvat utskottets majoritet. För detta uttalande kan hämtas stöd ur vår riksdagshistoria, och jag vill särskildt anföra, att grundlagsutgifvaren Hagman i sin kommentar till just den af mig åberopade paragrafen framhåller vikten af att noga skilja på de båda begreppen *frågor* och *ämnen*, då annars, såsom hans ord falla, gränsen emellan frågorna skulle blifva mycket svår att upp-

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
statsbidrag
till uppe-
hållande af
Sveriges
utsädes-
förenings-
verksamhet.
(Forts.)*

draga. Hagman anför också såsom stöd för sin uppfattning härutinnan riksdagsordningens 38 §, där en bestämd åtskillnad göres emellan frågor, d. v. s. de särskilda förslagen, och ämnen, d. v. s. grupper af med hvarandra likartade förslag.

Det vore också egendomligt om endast den omständigheten, att de bägge frågorna upptagits under samma punkt i betänkandet, skulle kunna föranleda sammanjämkning, hvilken omöjliggen kunnat ifrågasättas, om skrifvelseförslaget behandlats under en särskild punkt, hvilket utskottet mycket väl kunnat göra.

Nu vet jag väl, att mot mig kommer att anföras den sammanjämkning, som tidigare af denna Riksdag godkändes på förslag af lagutskottet. Jag förenar emellertid, att jämväl rörande lagligheten af denna sammanjämkning kunna råda olika meningar, och för min personliga del måste jag säga, att jag anser, att denna sammanjämkning icke heller var riktig, trots det att den blef på sin tid godkänd af kamrarna. Men det föreligger likväl den olikhet mellan den och den nu förevarande, att sammanjämkningen då skedde mellan skiljaktigheter i tvenne med hvarandra mycket nära beslätade lagförslag, då här däremot ifrågasättes en sammanjämkning emellan å ena sidan ett anslag och å andra sidan en skrifvelse om utredning rörande en rent principiell fråga, hvilken på grund af kamrarnas skiljaktiga beslut måste anses helt och hållet förfallen för denna riksdag. Att Första kammaren för att få igenom det 12,000 kronor högre anslaget i Svalöf skulle frånträda sin ståndpunkt i fråga om skrifvelseförslaget, en ståndpunkt som, såvidt jag förstår, icke kan hafva sin grund i annat än rent principiella betänkligheter mot ett statens öfvertagande af utsädesföreningens verksamhet, synes mig icke kunna kallas en sammanjämkning, för så vidt man i sammanjämningsbegreppet inlägger den mening, att vinster och förluster så att säga skola på något sätt täcka eller motsvara hvarandra. Jag var visserligen icke närvarande i kammaren, då förevarande ärende behandlades, men jag är icke alldeles öfvertygad därom, att de, som röstade för det högre anslaget till Svalöf, d. v. s. 47,000 kronor, just voro motståndare till skrifvelseförslaget och att de, som anslöto sig till Kungl. Maj:ts förslag rörande anslaget, voro anhängare af skrifvelseförslaget. Men från denna förutsättning synes det mig, som utskottsmajoriteten ovillkorligen har måst utgå. För öfrigt, om en sammanjämkning skulle kunna tänkas uti förevarande fråga, synes det mig som det varit riktigare eller åtminstone lämpligare att hemställa, att Första kammaren anslöte sig till Andra kammarens beslut i anslagsfrågan och att Andra kammaren godkände Första kammarens ståndpunkt i fråga om skrifvelseförslaget, d. v. s. att sammanjämkningen gått ut på att godkänna Kungl. Maj:ts förslag rörande anslaget till Svalöf oförändradt med 35,000 kronor och att skrifvelseförslaget blifvit afslaget. Emellertid vann en sådan tanke, hvilken framkastats i utskottet mera på försök, icke det allra minsta gehör, och för öfrigt hade naturligtvis reservanterna med sin principiella ståndpunkt icke på något sätt kunnat reflektera ens på en dylik sammanjämkning.

Då jag anser, att det nu föreliggande memorialet i punkten 1:o) icke tillkommit i öfverensstämmelse med grundlagens stadgande utan att

det står i strid mot grundlagens bokstaf och anda, tillåter jag mig att yrka afslag å detsamma.

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
statsbidrag
till uppe-
hållande af
Sveriges
utsädes-
förenings
verksamhet.*

(Forts.)

Friherre De Geer, Louis: Jag skall be att till en början med några få ord få erinra om denna frågas föregående behandling.

Styrelsen för utsädesföreningen i Svalöf gick in till Kungl. Maj:t med en skrivelse, däri styrelsen framhöll, att bidragen från hushållningssällskap och landsting numera i det närmaste upphört och att styrelsen samtidigt för att tillmötesgå en allmän önskan från landets jordbrukare utvidgat sin verksamhet att omfatta äfven odling af gräs- och rotfruktsfrö. Under sådana förhållanden vore det för föreningen omöjligt att ostördt fortsätta sin verksamhet utan ökade anslag. Föreningen begärde då 75,000 kronor, öfver hvilken ansökning landtbruksstyrelsen yttrade sig och vitsordade behovet af ökad anslag men förklarade, att, om föreningen nu helt och hållet skulle bekostas af staten, borde staten också taga hand om densamma och göra den till en statsinstitution. Innan det skett, borde högre anslag än 35,000 kronor icke lämnas. Detta gillades af chefen för jordbruksdepartementet, som ansåg, att intill dess frågan om Svalöfs öfvertagande af staten blifvit mera ingående pröfvad, borde icke lämnas högre anslag än 35,000 kronor, hvarom sedan gjordes proposition. Därefter väcktes i båda kamrarna sammanställande motioner om bifall till det högre anslaget 75,000 kronor, och af två motionärer i Andra kammaren hemställdes, att Riksdagen med bifall till hvad Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen äskat i anslag till Sveriges utsädesförening för 1913, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning om statens öfvertagande af hela institutionen. När frågan kom till utskottet, var utskottet genast på det klara med, att föreningens verksamhet var af alltför stor betydelse för landets jordbruk för att på något sätt få äfventyras och att därför också statsanslaget borde ökas. Men därefter säger utskottet, att i mån som statens bidrag sålunda ökas, är det ock naturligt, att staten bör taga denna institution under sin omvårdnad. Utskottet ansåg därför, utan att på något sätt vilja uttala någon bestämd uppfattning om huruvida verksamheten skulle inordnas under statens öfriga försöksverksamhet eller om den fortfarande skulle vara själfständig ehuru under statens hägn — utskottet ansåg sig, säger jag, böra instämma i det kraf på utredning, hvilket blifvit framställt. Sedan säger utskottet, att då kunde det väl synas, som om man kunde vänta med det ökade anslaget, till dess frågan om utredning vore afgjord, men å andra sidan finnes starka skäl för att låta föreningen fullfölja sitt ändamål, och därför kom utskottet till det slutresultat, att det ville medgifva ett till 47,000 kronor förhöjdt anslag. Utskottet hemställde därför om dels detta högre anslag och dels bifall till en skrivelse om utredning. Mot detta beslut, som icke rönt något vidare motstånd inom utskottet, reserverade sig tvenne ledamöter, herrar Odelberg och Odqvist, hvilka voro så angelägna att få utredningen till stånd, att de icke ville vara med om någon anslagshöjning, därför att det kunde föregripa den af utskottet förordade utredningen, och därför röstade de för 35,000 kronor jämte en skrif-

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
statsbidrag
till uppe-
hållande af
Sveriges
utsädes-
förenings
verksamhet.*

(Forts.)

velse. En ledamot reserverade sig in blanco och tvenne ville ha afslag på skrifvelsen.

Jag har med detta referat velat söka visa, att frågan om ökad statsunderstöd och frågan om utredning, huruvida staten skall öfvertaga Svalöf hela tiden under frågans behandling såväl hos landbruksstyrelsen och Kungl. Maj:t som hos utskottet betraktats såsom stående i det mest intima samband, och det torde med visshet kunna sägas att, därest man icke inom utskottet ansett sig hafva anledning att antaga, att ingendera kammaren skulle motsätta sig begäran om utredning, hade utskottet med all säkerhet afstyrkt höjningen af anslaget utöfver hvad Kungl. Maj:t föreslagit. Nu beslöt emellertid Första kammaren, jag skulle vilja säga i en hastig vändning, ty beslutet var åtminstone mycket knapphändigt motiveradt, att afslå skrifvelsen om utredning, och därmed bortföll också Andra kammarens villighet att lämna det högre anslaget. Utskottet, som fortfarande ville tro, att det inom båda kamrarna funnes en liflig önskan att ordna denna fråga om statsunderstöd till Svalöf på det för denna institution mest fördelaktiga sätt, har trots sig bäst tillgodose en sådan förmodad önskan genom att föreslå kamrarna att, hvardera med fränträdande af sitt tidigare beslut, antaga hvad utskottet ursprungligen föreslagit, nämligen att bevilja 47,000 kronor och gå med på skrifvelsen. Häremot hafva fyra ledamöter från Första kammaren reserverat sig, men icke någon enda från Andra kammaren.

Herr Fahlén har nu redogjort för de betänkligheter, som dessa fyra reservanter haft, och ansett, att sammanjämnningen rörde tvenne alldeles skilda frågor, och att i vår riksdagshistoria det icke funnes något motstycke till en dylik sammanjämkning.

De stadganden, som grundlagen innehålla för sammanjämkning, äro ju synnerligen knapphändiga. Herr Fahlén har uppläst dem, och flera finnas ej. Att icke utförligare föreskrifter gifvits, beror naturligtvis därpå, att det torde vara omöjligt att uppställa några detaljerade regler, när en sammanjämkning skall anses möjlig eller ej. Skall man genom sammanjämkning vinna ett sammanstående beslut är det nog nödvändigt att vederbörande utskott har största möjliga frihet att i hvarje konkret fall lämpa sitt förslag efter förhandenvarande omständigheter och framför allt efter hvad utskottet kan sluta sig till vara den öfvervägande meningen inom både kamrarna. Någon garanti mot missbruk af sammanjämningsinstitutet har icke ansetts erforderlig, ty hvardera kammaren har ju den allra mest oinskränkta frihet att afslå en sammanjämkning, om den icke gillar densamma. Då ett utskott sålunda har full frihet att föreslå hvad utskottet finner bäst lämpadt att sammanföra de olika meningarna inom kamrarna, kan jag icke finna, att det kan vara nödigt för ett utskott att, innan det föreslår en sammanjämkning, leta reda på om det finnes något prejudikat, som visar, att ett liknande sammanjämningsförslag förut förekommit och antagits.

Praxis härutinnan är ju stadd i ständig utveckling och mycket, som i början efter riksdagsordningens tillkomst väckte opposition, tillämpas nu oupphörligen utan minsta gensaga. Jag vill blott erinra om huru ofta utskotten numera inbjuda endera kammaren att med

frånträdande af sitt beslut biträda det beslut den andra kammaren stannat vid. Mångfaldiga gånger har man protesterat mot ett sådant tillvägagångssätt och förmenat, att utskotten saknade befogenhet till en dylik inbjudan. Nu sker detta opåtaladt. Vidare använder man ju nu i största utsträckning hvad man kallar kompensationsmetoden, enligt hvilken t. ex. vid skiljaktiga beslut i fråga om olika paragrafer i ett lagförslag kamrarna utan vidare kvitta med paragraferna, så att vissa paragrafer få den lydelse den ena kammaren önskar och tvärtom. En sådan kvittning ansågs till en början vara en alldeles otillbörlig sammanjämningsform. Ja, man går nu till och med så långt, som också herr Fahlén nyss påpekade, att man ogeneradt kvittar om tillämpningen af hela lagar. Så skedde för några veckor sedan med norrlandslagarna, då Andra kammaren gick in på att inskränka tillämpningen af 1906 års lag om förbud för bolag att förvärfa fast egendom i öfverensstämmelse med hvad Första kammaren önskat och Första kammaren för sin del gick in på att 1909 års lagar om uppsikt å vissa jordbruk och arrende af viss jord skulle få tillämpas i den utsträckning som Andra kammaren ville. Då en sådan sammanjämnning kunde få passera oanmärkt, har väl kompensationsförfarandet erhållit den mest vidsträckta sanktion man gärna kan tänka sig och under sådana förhållanden han jag icke inse, att det ligger någonting orimligt i att vid afgörandet af frågan om statsunderstöd till Svalöf Första kammaren skulle kunna gå med på det skrivelseförslag, som Andra kammaren faktiskt satt såsom villkor för beviljande af det högre anslag, Första kammaren för sin del voterat. Mig synes detta *mera än mycket annat* vara en *verklig* sammanjämnning.

Sammanjämningsförslag ang. statsbidrag till uppehållande af Sveriges utsädesföreningsverksamhet.

(Forts.)

Hvad själfva saken beträffar, kan man väl vara tämligen öfverens om, att ifall staten ensam skall bära kostnaderna för Svalöf, förfaller icke frågan om dess förvandlande till en statsinstitution, äfven om en skrivelse icke nu kommer till stånd. En säker vinst af sammanjämnningen är däremot det högre anslaget, hvilket eljest göres beroende på den ovissa utgången af en gemensam votering.

Jag skall icke trötta kammaren med att redogöra för några prejudikat, utan blott i förbigående omnämna en debatt om sammanjämnning, från hvilken jag hämtat ett visst stöd för min åsikt. Det var för många år sedan, jag tror år 1890, i en fråga om lönereglering för de allmänna läroverken. Båda kamrarna biföllo löneregleringen, men Andra kammaren fästade vid sitt bifall ett villkor om vissa inskränningar i latinundervisningen. Det särskilda utskott, som hade frågan om hand, föreslog då en sammanjämnning, som gick ut på att Andra kammaren skulle låta sitt villkor falla, men att båda kamrarna skulle förena sig om ett uttalande af en förhoppning, att Kungl. Maj:t måtte behjarta det önskemål, som Andra kammaren framställt. Detta sammanjämningsförslag mötte motstånd — jag vill i förbigående säga att det sedan bifölls i Första kammaren men afslogs i den Andra. I Första kammaren anfördes, att en sammanjämnning af ett sådant slag icke bort föreslås Riksdagen; den innebure att Första kammaren skulle frånträda sin korrekta ståndpunkt att icke sammanblanda en löneregleringsfråga med en organisationsfråga. Men vid försvaret af sammanjämningsförslaget fälldes där ett yttrande af vår nuvarande högt ärade

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
statsbidrag
till uppe-
hållande af
Sveriges
utsädes-
förenings-
verksamhet.*

(Forts.)

vice talman, hvarvid jag särskildt fäst mig och från hvilket jag hämtat ett visst stöd för den mening jag här förfäktat. Han sade, att han ansåg det för »en grundlagsbjuden plikt att sammanjämka, och vid en sådan procedur måste man ju låta jämka med sig, d. v. s. man måste lämna åtskilligt, som man gärna ville hålla på. Det är då icke längre fråga om hvad önskar jag, utan fråga om, huru mycket kan jag salva conscientia lämna.» Ja, mina herrar, det tycker jag vara att se praktiskt på saken.

Hvad är det nu som Första kammaren skall lämna eller offra för att säkerställa Svalöfsinstitutionen i afseende å dess fortsatta verksamhet? Jo, det är att frågå sitt beslut med hänsyn till skrifvelsen om en utredning, hvilken utredning väl i allt fall säkerligen kommer till stånd. Jag vill nu endast uttrycka den förhoppning, att kammaren måtte kunna finna det förenligt med sitt goda samvete att låta sitt motstånd mot denna skrifvelse falla och bifalla utskottets förslag, till hvilket jag yrkar bifall.

Friberre Åkerhielm: Den siste ärade talaren gaf en ganska vidlyftig redogörelse för hvad som förut förekommit i detta ärende. Jag skall be att få något kortare sammanfatta detta.

Som herrarna nog erinra sig, hade jordbruksutskottet i sitt betänkande angående nionde hufvudtiteln under en och samma punkt — punkt 41 tror jag det var — dels under ett särskildt mom. *a* hemställt, att Riksdagen måtte bevilja 47,000 kronor för försöksväsendet vid Svalöf, och dels vidare under mom. *b* hemställt om bifall till det skrifvelseförslag, som i en motion framstälts af herr Nilsson i Tänga m. fl. Nu förmenade den siste ärade talaren, att det skulle finnas ett mycket intimt sammanhang mellan dessa båda saker, anslagsfrågan och skrifvelseförslaget. Jag tror för min del, att man näppeligen kan påstå, att detta sammanhang är sådant, att det varit nödvändigt att behandla frågorna gemensamt. Säkerligen hade ingen kunnat göra någon anmärkning mot utskottet, om det tagit upp anslagsfrågan för sig i en punkt och skrifvelseförslaget under en annan punkt. Då hade ju uppenbarligen ingen sammanjämkning kunnat göras. Det kan icke vara nödvändigt att besluta en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhängan om utredning, huruvida staten skall öfvertaga försöksverksamheten vid Svalöf, för att man skall bevilja ökad anslag, och lika litet kan det vara nödvändigt att bevilja det eller det anslaget, för att man skall gå in med en sådan skrifvelse till Kungl. Maj:t. När frågorna förekommo till behandling i kamrarna, inträffade det — hvilket synes mig vara uttryck för en fullkomligt riktig uppfattning af dessa två moments fristående ställning till hvarandra —, att i båda kamrarna framställdes propositioner särskildt för mom. *a* och särskildt för mom. *b*. Resultatet blef, att i fråga om mom. *a* Andra kammaren bestämde anslagets belopp till 35,000 kronor, men Första kammaren beviljade 47,000 kronor, och i fråga om mom. *b*, att Andra kammaren biföll skrifvelseförslaget, men Första kammaren afslog detsamma.

Nu är det ju så, som också framhållits af den siste talaren, att det råder mycken osäkerhet i fråga om användningen af det s. k. sammanjämningsinstitutet. Men jag tror, att det råder i all hufvudsak

enighet därom, och att praxis också i det hänseendet är stadgad, att bifall till ett förslag icke kan sammanjämkas med afslag därá. Genom kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om skrifvelseförslaget är därför, såvidt jag kan förstå, detta skrifvelseförslag ur världen och kan icke i detta nu återuppväckas från de döda. Häri kan efter min uppfattning icke någon ändring ske därför, att utskottet under en och samma punkt, ehuru i olika moment, sammanfört båda frågorna. Detta sammanförande må ju ha varit lämpligt af rent praktiska skäl och för att lätta öfverskådligheten öfver frågorna. Men att däraf draga den slutsatsen, att man skulle komma i en annan ställning i fråga om sammanjämkning, än man eljest skulle befunnit sig, kan icke vara berättigadt. Med en annan uppfattning, med den uppfattning, som den siste talaren gjorde gällande, skulle ju ett utskott för att få tillfälle till en sammanjämkning kunna i ett och samma betänkande eller i en och samma punkt af ett betänkande sammanföra frågor, som icke nödvändigt höra tillsammans, och omvänt skulle det kunna inträffa, att ett utskott, som icke ville hafva sammanjämkning i en fråga, skilde från hvarandra och tog upp i särskilda punkter eller betänkanden frågor, som dock hade ett klart och tydligt inbördes sammanhang. Jag tror för min del icke, att det skulle vara önskvärdt eller gagneligt för Riksdagens arbete, om man gäfvé sig in på sådana sammanjämningsmetoder. Den enda rätta lösningen här synes mig vara den, som också är angifven i reservationen: att man anser skrifvelseförslaget vara förfallet och voterar gemensamt om de i kamrarna beviljade olika anslagen.

Nu anfördes af den siste ärade talaren, att det skulle finnas prejudikat för utskottets förfarande. Det är tyvärr nog så, att man i vår riksdagshistoria kan finna prejudikat för ganska olika tillvägagångsanden i fråga om sammanjämkning; men det är väl icke så alldeles säkert, att dessa prejudikat äro att efterfölja, och när han särskildt nämnde det prejudikat, vi hafva från denna riksdag om sammanjämkning i norrlandsfrågorna, får jag bekänna, att jag för min del med den yttersta tveksamhet underlät att opponera mig mot förslaget därom. Men hvarför jag då teg, var, att jag ej kunde finna någon annan utväg att komma ur den labyrinth man råkat in i beträffande de då föreliggande frågorna. Och det var, såsom det anmärktes af den förste talaren, den skillnaden, att det var med hvarandra mycket intimt sammanhängande lagförslag, som det då gällde, under det att det här gäller att sammanbinda ett skrifvelseförslag med en anslagsfråga, som tydligen bör vara föremål för gemensam votering.

Under sådana förhållanden kan jag icke annat än för min del biträda det yrkande, som här blifvit framställt om afslag på det framlagda sammanjämningsförslaget. Det lär, om kammarens beslut skulle utfalla i denna riktning, sedermera tillkomma jordbruksutskottet att afgifva förslag till proposition för gemensam votering i anslagsfrågan.

Friherre De Geer: Det kan ju synas djärft att efter den föregående ärade talaren våga uppträda med en uppfattning, som icke öfverensstämmer med hans. Men för min del kan jag icke finna

Sammanjämningsförslag ang. statsbidrag till uppehållande af Sveriges utsädesförenings verksamhet.
(Forts.)

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
statsbidrag
till uppe-
hållande af
Sveriges
utsädes-
förenings-
verksamhet.*
(Forts.)

annat, än att dessa båda frågor hafva ett intimt sammanhang med hvarandra. Och om man vill tillåta en sammanjämkning eller icke, är i det hela taget en smakfråga, beroende på hvilken ståndpunkt man intager i själfva frågans realitet. Den formella sidan af frågan kan ju, ifall den tolkas i den allra yttersta grad, öfverensstämma med den siste ärade talarens åsikt; men nu för tiden brukar man ju äfven se litet praktiskt på frågorna i sammanjämningsvägen, hvilket äfven utskottet här gjort. Om man ser till, huru denna fråga skulle utfalla, om sammanjämningsförslaget icke skulle godkännas, finner man, att den institutiou, som vi alla vilja omhulda, då skulle riskera att förlora 12,000 kronor, ty man kan ju aldrig veta, hur en gemensam votering utfaller. Alla vilja utsädesföreningens bästa, och därför bör man väl gå den väg, som är fördelaktig för densamma, om man kan. Det skrifvelseförslag, som här är fäst vid sammanjämkningen, innebär ju ingen fara. Svalöf bör ej frukta för den ifrågavarande utredningen, om den sker utan förutfattad mening. Och om staten äfven skulle lägga sin hand på anstalten, kan staten lägga den olika. Staten kan göra det på ett sätt, som blir för Sveriges jordbrukare mindre tungt.

Om man ser saken från praktiskt håll och icke är för mycket formalistisk, tror jag, att man kommer till det resultat, att man bör bifalla sammanjämningsförslaget, hvartill jag därför ber att få yrka bifall.

Herr von Friesen: Ja, de här frågorna äro nog mycket kinkiga att behandla, men att så hänsynslöst utdöma grundlagens bestämmelser, som den föregående talaren gjorde, tycker jag ej, att man kan gå med på. Man får väl ej, då det gäller att tolka grundlagen, taga hänsyn till hvad som är nyttigt för Svalöf eller icke, utan man får väl taga hänsyn uteslutande till hvad som är grundlagens mening.

Jag ville endast säga detta.

Friherre Åkerhielm: Jag hade tänkt yttra mig i samma riktning som den föregående talaren, men afstår efter hans yttrande från ordet.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på afslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår hvad jordbruksutskottet hemställt i punkten 1 af sitt memorial nr 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 79;
Nej — 48.

Punkten 2.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Föredrogs ånyo Första kammarens första tillfälliga utskotts den 30 nästlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 14, i fråga om en af herr Olsson i Berg m. fl. inom Andra kammaren väckt motion, nr 173, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undanröjande af i gällande författningar förefintliga hinder för producenter af lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter att i huru små partier som helst direkt till konsumenterna försälja sina alster.

Om underlättande för producenter af lifsförnödenheter att sälja sina alster.

I en inom Andra kammaren väckt, till behandling af dess andra tillfälliga utskott öfverlämnad motion, nr 173, hade herr Olsson i Berg m. fl. hemställt, det Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för sådana ändringar i nu gällande stadganden och bestämmelser, att hinder icke mötte för producenter af lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter att direkt till konsumenterna försälja sina alster i hur små partier som helst.

Andra kammarens ofvannämnda tillfälliga utskott hade på anförda skäl hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Vid frågans behandling inom Andra kammaren framställdes, utom andra, ett yrkande, som i själfva verket innefattade en modifikation af det af motionärerna framställda, och som innebar, att Riksdagen måtte besluta i skrifvelse anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida och i hvad mån sådana ändringar i nu gällande stadganden och bestämmelser kunde vidtagas, att hinder icke mötte för producenter af lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter att direkt till konsumenterna försälja sina alster i hur små partier som helst.

Efter det kammaren beslutit i enlighet med detta yrkande, hade beslutet delgifvits Första kammaren, som hänvisat ärendet till behandling af sitt första tillfälliga utskott, hvilket i nu föredragna utlåtande hemställt, att Första kammaren måtte biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Trygger: Jag ber att kammaren ville skänka mig uppmärksamhet under några minuter, då jag nu yttrar mig i denna fråga. Jag anser för min del, att densamma är mycket större, än den före-

Om underlättande för producenter af lifsförnödenheter att sälja sina alster.

(Forts.)

faller, när man blott läser utskottets hemställan. Motionären föreslår en skrivelse till Kungl. Maj:t angående undanröjande af i gällande författningar förefintliga hinder för producenter af lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter att i huru små partier som helst direkt till konsumenterna försälja sina alster. En liknande motion var före vid 1909 och 1910 års riksdagar och afstyrktes af lagutskottet, hvares hemställan också blef Riksdagens beslut. Emellertid, i lagutskottets betänkande år 1909 fästes uppmärksamheten på, att den näringsfrihet, som är stadgad i 1864 års författning — då där heter, att det är medgifvet att utan anmälan eller tillstånd till salu kringföra lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter samt alster af inhemsk hemslöjd — naturligtvis måste anses vara begränsad af lagar och förordningar, som äro tillkomna i den allmänna ordningens, säkerhetens och hälsovårdens intresse. Sålunda gjorde utskottet, såvidt jag förstår, med rätta gällande, att städerna hafva ett alldeles bestämdt intresse och följaktligen böra vara berättigade att göra inskränkningar i denna näringsfrihet för de syften, som nu här nämnts. Samtidigt fäste emellertid utskottet i sin motivering uppmärksamheten vid, att de så talrikt befintliga mellanhänderna mellan jordbrukaren och konsumenten äro någonting, som är eller åtminstone kan vara af ondo: det blir för litet betaldt till producenten, och det blir för dyrt för konsumenten. Emellertid fann utskottet sig böra hemställa om afslag. Det ansåg sig icke kunna tillråda någon viss utväg.

Jag var med om dessa utskottsbetänkanden, då jag var ordförande i lagutskottet, men jag tror numera, att utskottet misstog sig, då det afstyrkte motionen utan vidare. Jag tror, att utskottet bort göra, som det tillfälliga utskottet nu gjort, nämligen föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i denna fråga. Vi skola nämligen komma ihåg, att jordbruket, som vi anse oss böra på allt sätt omhulda, bland annat genom småbruks upprättande, måste hafva ett pris för sina produkter, så att det kan bära sig; och det är ett faktum, som jag tror, att man icke kan bestrida, att under det allt annat under de sista 30 åren väsentligen fördyrats, under det att jordbrukaren för allt hvad han köper får betala ofantligt mycket mer än förut, under det han till sina arbetare måste betala mer än dubbelt mot hvad han gjorde tidigare, får han i stort sedt icke mer betaldt för sina produkter, än han fick för tioatal år sedan. Jag har blifvit satt i tillfälle att begagna mig af en utredning, som är gjord, men ännu icke offentliggjord, angående prisen på lifsförnödenheter här i landet under åren 1880—1910, men jag skall inskränka mig till att nämna prisen å några artiklar åren 1880, 1895 och 1910 för att visa herrarna riktigheten af mitt påstående, om ni vilja hafva tålmod att höra på dessa siffror.

Om vi se på markegångsprisen i riksdeltal, visa sig följande prisförhållanden. Rågpriset per hektoliter var år 1880 10 kronor 73 öre men föll år 1895 till 6:98 för att år 1910 nå upp till 8:87 — i allt fall betydligt under hvad det var år 1880. Hvetet kostade per hektoliter år 1880 13:33, år 1895 8:41 och år 1910 11:56. Årter kostade år 1880 11:73 och 1895 9:34, men hade år 1910 stigit till 12:97. Smöret kostade per kg. år 1880 1:56, år 1895 1:53 och år 1910 1:87. Fläsket kostade per kg. år 1880 0:82, år 1895 0:73 och

år 1910 1:15. Men ser man på mansdagsverken, var priset för ett sådant år 1880 1:20, år 1895 1:48 och år 1910 2:46. Det är ju ett märkligt resultat, när man ställer å ena sidan dessa pris på säd och andra produkter och å andra sidan priset på arbetskraft, som jordbrukaren fick betala.

Se vi på lifsmedelsprisen i Stockholm under samma tid — där har jag siffror för åren 1880, 1895 och 1902 —, visar det sig, att oxköttet kostade per kg. år 1880 0:63, år 1895 0:68 och år 1902 0:69. Kalkkött hade år 1880 ett pris per kg. af 0:72, 1895 var priset 0:68 samt steg 1902 till 0:79. Smöret kostade per kg. år 1880 2:28 för att år 1895 sjunka till 1:99 och år 1902 nå upp till 2:09 — sålunda mindre än år 1880. För ett tjog ägg betalades år 1880 1:05, år 1895 1:11 och år 1902 1:32. Mjölkspriset var år 1880 0:15, år 1895 0:14 och år 1902 0:15 per liter — således ingen stegring. Potatisen kostade år 1880 4:74, år 1895 2:82 och år 1902 3:93 per hektoliter. Hvete-mjölet kostade per 100 kg. år 1880 28:73, år 1895 20:85 och år 1902 23:32 — således betydligt mindre än år 1880. Rågmjölet kostade år 1880 18:49, år 1895 13:15 och år 1902 15:36 per 100 kg.

Ja, detta visar väl ändå, att det är fullständigt oberättigadt, när man understundom påstår, att lifsmedelsprisen i hög grad stigit, för så vidt man tänker på hvad producenten erhåller. Däremot gäller det otvifvelaktigt, att landtmannens utgifter hafva väsentligen stigit, på samma gång som inkomsterna äro ungefär desamma. Detta kan ju ej fortvara i längden. Om man kan på något sätt ordna saken så, att producenten, jordbrukaren, skulle kunna få något mera, utan att konsumenten betungades, vore väl detta en stor fördel. Och jag kan ej finna, att det skulle vara farligt att skriva, som utskottet föreslagit, att Kungl. Majt »täcktes taga i öfvervägande, huruvida och i hvad mån sådana ändringar i nu gällande stadganden och bestämmelser kunna vidtagas, att hinder icke möta för producenter af lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter att direkt till konsumenterna försälja sina alster i huru små partier som helst». Visar det sig, att man icke kan åstadkomma stadganden och bestämmelser, som gå ut på hvad som närmast afsetts, kan det likvisst af utredningen framgå, att man eljest kan ordna saken så, att producentens intressen tillgodoses, utan att berättigade hygieniska och andra intressen skadas eller konsumenten i någon mån blir lidande.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Bergendahl: Denna motion är, såsom den föregående talaren frambállit, en gengångare af två föregående likartade motioner, som på lagutskottets hemställan af Riksdagen afslagits. Den föregående ärade talaren stod då såsom utskottets ordförande på afslagsständpunkten, men har nu i viss mån förändrat ställning. Detta skulle, såsom af hans anförande framgick, bero därpå, att han ansåg, att vissa åtgärders vidtagande i motionens syfte skulle kunna inverka på pris-sättningen till fördel för producenterna. För min del tror jag, att han misstagit sig i detta afseende.

Denna motion afser, såsom nämnts, att försöka få bort mellanhandssystemet, hvilket ju verkar till prisförhöjning för konsumenterna.

Om underlättande för producenter af lifsförnödenheter att sälja sina alster.
(Forts.)

Om underlättande för producenter af lifsförnödenheter att sälja sina alster.

(Forts.)

Jag tror, att en hvar, som har någon erfarenhet om torghandeln i städerna, enkannerligen lifsmedelshandeln, skall kunna vitsorda, att det är ett stort intresse hos konsumenterna att träda i omedelbar förbindelse med producenterna, ja, större intresse än hos dessa senare. Det är uppenbart, att konsumenterna måste anse, att, ifall de komme i omedelbar förbindelse med producenterna, de skulle kunna erhålla billigare pris motsvarande mellanhändernas handelsvinst. Men att konsumenterna så sällan träffa producenterna, beror knappast på, såsom utskottet antagit, hinder i gällande stadganden och bestämmelser, åtminstone icke i den, som utfärdas af Kungl. Maj:t i administrativ väg eller af Kungl. Maj:t och Riksdagen gemensamt stiftas. I näringsfrihetsförordningen är rätten att handla med lifsförnödenheter fastslagen sålunda: »För öfrigt vare det ock en hvar, vare sig i stad eller på landet, medgifvet att, utan anmälan eller tillstånd som ofvan sägs, till salu kringföra lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter samt alster af inhemsk husslöjd.» Det råder således full frihet att drifva handel med lifsförnödenheter.

Hur kommer det sig då, att detta mellanhandssystem har uppstått? Ja, det beror i regeln icke på stadganden och författningar, ty äfven i de städer, där producenterna hafva full frihet att saluföra på försäljningsplatserna styckade delar af slaktade djurkroppar, hafva uppköpare uppstått i lika hög grad som på andra ställen. Närmaste anledningen är nog att söka icke i de lagar eller författningar, som stiftas af Konung och Riksdag gemensamt eller af Konungen ensam, utan i lagen om arbetets fördelning. Producenten vill icke sälja slaktade kreaturskroppar i styckade delar. Skulle han göra detta, måste han själf i viss mån vara slaktare, måste sälja af oxkroppen filén till en, bringan till en annan och innanlären till en tredje. Detta skulle kräfva tid för honom och han äfventyrade, att när torghandeln vore slut för dagen, han hade kvar en del osålda partier, som måste hemföras. Därför hafva producenterna funnit det vara med sin fördel förenadt att sälja djurkropparna ostyckade till uppköpare eller de levande djuren till slaktare, som verkställa distributionen. Detta är hufvudsakliga anledningen till att mellanhänder uppstått. Jag tror, att det icke finnes någon stad, där man icke tagit i öfvervägande, hur man skall kunna begränsa uppköparnes antal, men knappast funnit några effektiva åtgärder i det afseendet. Det är icke att antaga, såsom den föregående talaren gjort, att genom af utskottet ifrågasatta lagändringar producenterna skulle vinna en fördel, ty i de städer, där torghandeln är fullt fri, iakttaga man samma företeelse beträffande priset förhållandena, som i städer där inskränkande bestämmelser förekomma.

Den föregående talaren nämnde, att det icke kan vara farligt att vidtaga en sådan undersökning, som här är ifrågasatt. Jag tror att en utredning, vidtagen på grundvalen af utskottets motivering och med stöd af dess kläm, kan i viss mån vara äfventyrlig. Anledningen till motionen synes vara den föreskriften i matvarustadgan för Göteborg, att på vissa öppna platser styckade delar af slaktade djurkroppar endast med viss begränsning få säljas. Detta har Göteborg ansett nödigt genomföra i ordningens och hygienens intresse. Skulle nu städerna

förhindras att i ordningens och hygienens intresse vidtaga sådana åtgärder, tror jag, att det skulle vara till mycket stor skada. Man kan icke på den allmänna lagstiftningens väg råda bot mot de förhållanden, hvaremot motionen är riktad. Det kräfvades praktiska åtgärder i det afseendet, och dessa praktiska åtgärder vidtagas ändamålsenligast på initiativ inom kommunen. Konsumenternas intresse af omedelbar förbindelse med producenterna är minst lika starkt om icke starkare än intresset hos producenterna. Jag tror att man kan med fullt lugn öfverlämna ordnandet af denna sak åt kommunerna själfva, och man bör icke begränsa kommunernas rätt att vidtaga de åtgärder, som kunna vara ändamålsenliga för ett lämpligt ordnande af torghandeln. På grund af de skäl, jag haft äran anföra, yrkar jag afslag på utskottets hemställan.

Om underlättande för producenter af lifsförnödenheter att sälja sina alster.

(Forts.)

Herr Lamm: Då ett beslut i den riktning, utskottet föreslår, naturligtvis berör äfven hufvudstadens intressen, torde herrarna ursäkta, att herrarna få höra ytterligare en talare från stockholmsbänken, en talare som icke delar de åsikter, hvilka förut uttalats från denna bänk. Denna fråga har ju egentligen uppstått såsom en lokalfråga. Göteborgs stad har tagit in i sin matvarustadga ett förbud att på öppna torg försälja mindre stycken af kött. Man anser en sådan styckning vara ohygienisk. Detta har väckt motstånd från landtmännen på Hisingen, och detta är anledningen till hela denna rörelse, som tagit så stora dimensioner. Den förste talaren satte denna lilla omständighet i sammanhang med det faktum, att det är mycket svårt för herrar landtbrukare att få sitt jordbruk att bära sig. Hvad Göteborgsförhållandena beträffar, komma de nog att belysas af talare från Göteborg, men då frågan rör Stockholm, eftersom Stockholm har för afsikt att införa bestämmelser, likartade med dem i Göteborg, skall jag be att få säga några ord.

Att man icke vill tillåta styckning af kött på öppet torg, beror på hygieniska skäl. Däraf har förbudet kommit att sälja mindre delar af djur. Det är icke så mycket dammet man fruktar som de därmed förenade bakterierna, hvilka skämma köttet och göra det mindre värdt, och äfven om det kokas kan det hända, att giftiga ämnen däri alstras.

Så har det talats så mycket om de öfverflödiga mellanhänderna. Det är ett ord, som man ofta kommit med, och klart är, att sådana mellanhänder finnas. Men när det gäller en stor stad som Stockholm, kan det icke nekas, att mellanhänderna spela en stor roll. Hela handelskåren är ju en mellanhand, och jag vet icke, huru producenter och konsumenter skola möta hvarandra i Stockholm, såvida man icke hade mellanhänder. Hvad särskildt lifsmedelshandeln beträffar har i Stockholm år 1904 gjorts en undersökning, hvilken visade att endast en tiondedel af hela konsumtionen kunde besörjas genom det som saluhölls af de s. k. landtmännen på öppna torg. Dessa landtmän äro ofta i Stockholm mycket tvifvelaktiga, och det är svårt att skilja de verkliga producenterna från månglarna. En månglare, som vill skaffa sig sken af att vara lifsmedelsproducent, låter mantalsskrifva sig utom Stockholm och drifver handel med lifsmedel på det sätt, att han med sin

Om underlättande för producenter af lifsförnödenheter att sälja sina alster.

(Forts.)

kärra far de verkliga landtmännen till mötes samt köper af dem, och sedan kommer han till torget och yrkar att få plats där såsom landtman. Enligt polisförordningarna skola landtmännen hafva företräde. Hela denna tiondedel är således icke i verkligheten representerad af landtmän, utan det är en mycket blandad skara, som furnerar Stockholm. Från konsumenternas synpunkt gäller att se till, att icke prisen blifva för höga. Det är äfven önskvärdt att landtmännen få så mycket som möjligt för sina varor. Hufvudsynpunkten är emellertid att icke varan fördyras för konsumenterna. Jag tror därför, att det mest rationella är att följa det system, som antagits i större städer, med slakthus och saluhallar och därigenom åstadkomma centralisation och notering af priserna, så att man kan se, hvilket det verkliga marknadspriset är. Jag behöfver knappast tillägga, att när undersökningen gjordes om införseln af varor på torgen, verkställdes ock en jämförelse mellan priserna på de varor, som såldes på torgen, och å dem, som såldes i saluhallarna, och dessa pris befunnos vara lika. De varor, som såldes i butiker vid de bättre gatorna, voro af lätt förklarliga skäl dyrare. Under debatten i Andra kammaren fälldes mångfaldiga gånger yttranden, som, i synnerhet i hvad de gällde Stockholm, synas mig oberättigade. Det sades, att i Stockholm afsikten vore att tvinga landtbrukarna att sälja djuren på auktion på slakthuset. Mot detta vill jag på det lifligaste protestera. På slakthuset är icke infördt något auktionssystem. Det finnes den största frihet för landtmännen att sälja sina köttprodukter hvar de vilja. Den minsta delen, t. ex. $\frac{1}{4}$, kunna de föra till slakthuset, blott de medföra organen, hvilka de måste visa, om köttet skall blifva godkändt. Organen likasom öfriga delar kunna de sedan sälja hvar de vilja.

Utskottets utlåtande är skrifvet med en viss försiktighet. Man påpekar, att man icke vill förringa den rätt, som kommunerna äga att vidtaga de lämpliga och hygieniska åtgärder, som de finna påkallade. Men när man vill aflåta en skrifvelse sådan som den föreslagna, bör man komma med något positivt, visa på någon utväg. Utskottet erkänner, att det icke kan hitta på någon utväg, och då de som tämligen noga studerat denna sak icke kunnat hitta på någon, är det fara värdt, att icke någon annan är klyftigare än utskottet. Utskottet påpekar dock en omständighet, som synes vara lämplig att motverka de missförhållanden, hvarom nu är fråga, och säger, att »inom utskottet framhållits, att det önskade syftet måhända skulle åtminstone till någon del vara möjligt att vinna därigenom, att inom saluhallarna en särskild, enklare utrustad afdelning reserverades för mer tillfälliga försäljare af lifsförnödenheter, särskildt kött.» Vidare säger utskottet, att om man icke vill göra detta, skall man naturligen bygga särskilda, mindre dyrbara saluhallar för landtbruksprodukter. Jag tror icke, att någon stad, huru välsituerad den än må vara, skall inlåta sig på en så kostbar historia, ty tillförsel af landtbruksprodukter är tämligen irreguljär. En sådan hall skulle användas bara korta tider och stunder, kanske blott en och annan dag i veckan. Men det andra systemet, med anordnande af en billigare afdelning i saluhallen för landtbruksprodukter, en afdelning som upplåtes för dag, kommer att användas i den stora hall, som Stockholm nu bygger. Denna afdelning blir ett öppet torg inom

hallen; där skola upplåtas platser mot en afgift af 25 öre per dag och kvadratmeter. Den utvägen är redan försökt och kommer antagligen att användas på alla de platser, där saluhallar anordnas efter i utlandet tillämpade system.

Jag kan således icke finna, att någon anledning föreligger att skriva till Kungl. Maj:t, då man i alla fall ej på den vägen kan råda bot på de missförhållanden, hvarpå herr Trygger fäste uppmärksamheten, och hvilka jag tror sammanhänga med mycket komplicerade och kombinerade spörsmål, som stå i ytterst litet samband med den föreliggande frågan.

På dessa skäl ber jag få instämma i det afslagsyrkande, som blifvit framställt.

Herr Hammarskjöld: För hvar och en som läst utskottets betänkande bör det stå klart och tydligt, att utskottet ansett denna fråga ganska svårlöst. Utskottet har också först efter mycken tvekan kommit till detta beslut. Det framgår af de ord, hvarmed motiveringen slutar, då utskottet säger, att utskottet ej ansett sig böra afstyrka anslutning till Andra kammarens förut berörda beslut.

Utskottet har verkligen ansett sig icke böra afstyrka anslutning, huru svårt det än syntes utskottet att lösa frågan, ty den är verkligen icke så liten som det kan se ut. För dem som hafva stora jordegendomar är denna fråga betydelselös, men det är den icke för de mindre landtbrukarna omkring städerna. Och det är därför vi ansett, att Första kammaren borde såvidt möjligt tillmötesgå de önskingar, som blifvit framställda.

Det yttrades af en representant för Växjö, om jag förstod honom rätt, att det icke alls skulle finnas något behof af sådana anordningar. Han stödde förmodligen sin mening på förhållandena i Växjö, som synas olika mot dem i Sveriges öfriga städer. Efter hvad framgick af debatten i Andra kammaren, så var det icke endast Göteborg som frågan berörde, utan äfven andra städer; jag vill minnas, att särskildt starkt framhöllos förhållandena i Karlstad. Herr Bergendahl ansåg, att en sådan undersökning skulle vara rent af farlig, förmodligen därför att det skulle inverka skadligt på vården om de sanitära intressena. Jag kan försäkra honom, att utskottet icke haft den ringaste afsikt att på något vis inkräkta på de sanitära fordringarna, utan tvärtom vill upprätthålla dem på alla möjliga sätt. Han talade om, att man borde vidtaga praktiska åtgärder. Jag vill erinra om, att lagutskottet år 1909 liksom Andra kammarens utskott i år talat om, att frågan är mycket beaktansvärd, men att detta önskemål bör vinnas på andra vägar än dem som motionärerna föreslagit. Det är mycket vänligt af vederbörande utskott att säga, att frågan bör lösas på andra vägar, men hvarken lagutskottet 1909 eller innevarande års tillfälliga utskott i Andra kammaren har varit så nådigt att gifva några anvisningar på dessa andra vägar.

Nu har utskottet gjort ett litet försök att antyda ett par sätt, huru vi tänkt oss, att frågan skulle lösas. Ett af dem har upptagits till behandling af den siste talaren. Han lämnade ett meddelande,

Om underlättande för producenter af lifeförnödenheter att sälja sina alster.

(Forts.)

Om underlättande för producenter af lifsförmödenheter att sälja sina alster.

(Forts.)

att, hvad Stockholm vidkomme, det verkligen vore meningen att i saluhallarna vidtaga sådana åtgärder, som vi föreslagit. Det gläder mig mycket, att saken redan är under behandling och snart kommer till utförande. Men jag är icke säker på, att andra städer äro lika omtänksamma om landtmännens intressen som stadsmyndigheterna i Stockholm visat sig vara. Det är därför jag anser, att det är ganska behöfligt och visst icke kan skada, om Riksdagen ville afåta en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, hvarigenom städerna finge sin uppmärksamhet fästad på dessa förhållanden och möjligen några andra utvägar skulle utfinnas.

Jag vill gentemot den siste talaren erinra, att utskottet har på intet vis försvarat den öppna torghandeln; men när han kasserade den, är det egendomligt, att sådan öppen torghandel med styckning af kött i små bitar försiggår hvarje dag på torgen i Stockholm. Går man på hvilket lifsmedelstorg som helst, skall man få se, hur månglerskorna vid öppna bord utan något tak öfver hugga sönder kött i små bitar till konsumenterna. Detta vill utskottet icke försvara utan vill helst hafva bort det, men det måtte väl icke vara så farligt, när det får försiggå här i Stockholm, fastän här finnas åtskilliga saluhallar.

Slutligen kan jag icke låta bli att erinra om, att denna fråga finnes omnämnd i de olika partiernas valprogram, och det kan vara af ett visst intresse att hålla fram hvad man under valtider, då man vill samla röster, yttrat i dessa frågor. Jag skall be att få läsa upp först ur allmänna valmansförbundets program följande:

»De höga lifsmedelsprisen påkalla enligt vår mening från kommunens sida energiska åtgärder för att framför allt *underlätta*, men äfven reglera *lifsmedelshandeln*. Sälunda uttalar sig förbundet för att, sedan numera en slakthus- och saluhallsstyrelse inrättats, slakthuset blifvit färdigt samt den centrala saluhallen närmar sig sin fullbordan, tillförseln och distributionen af lifsmedel inom hufvudstaden anordnas på ett mera tillfredsställande sätt än hittills, så att hvad som på denna väg lämpligen kan göras för nedbringande af lifsmedelsprisen må snarast möjligt blifva gjordt. Af samma skäl bör den öppna torghandeln i största möjliga utsträckning bibehållas och *restriktioner*, som verka fördyrande, såvidt möjligt undvikas.»

Frisinnade valmansföreningens program innehåller i denna del följande:

»För att aflägsna prisstegrande inflytelser bör kommunen såvidt möjligt underlätta förbindelser mellan producent och konsument. Ringväsendet inom lifsmedelsbranschen måste med alla till buds stående medel motarbetas.»

Jag öfverlämnar nu till mina motståndare, högermän såväl som vänstermän, att tänka på, huru de skola få respektive valprogram att stämma öfverens med sina i dag yttrade meningar i frågan.

Herr Karlsson: Jag skall först be att få svara den siste talaren, att jag verkligen icke trott, att denna fråga på något sätt vore en partisak. Det har slagit mig med eu viss förvåning, att under den debatt, som förts här, höra, att herr Trygger tänkt sig, att man genom

den åtgärd, som utskottet förordad, skulle få högre lifsmedelspris, och att herr Hammarskjöld trodde, att man skulle få lägre. Jag kan icke tänka mig annat, än att då herr Trygger klagade öfver, huru dåligt den jordbrukande befolkningen finge betaldt, och framhöll att man genom de tilltänkta åtgärderna skulle kunna åstadkomma någon förbättring i det afseendet han trodde, att lifsmedelsprisen skulle stiga.

Jag är visserligen öfvertygad om, att den fråga, som här är å bane — om huru lifsmedelsprisen genom mellanhänderna blifva i viss mån fördyrade — är af mycket stor betydelse, men jag undrar, om det är på den vägen, som man skall råda bot på den saken. Det har förefallit mig vid vissa föregående tillfällen, som om denna kammare ställde sig något främmande gentemot en rörelse, hvilken mycket bättre än den nu tilltänkta åtgärden skulle verka för nedsättning af prisen å sådana förnödenheter, jag tänker på kooperationen. Jag tror, att vill man ställa sig välvillig mot den, kan man bli af med en del öfverflödiga mellanhänder.

Jag har emellertid begärt ordet egentligen för att rätta en oriktig uppgift, som lämnats under debatten i Andra kammaren rörande denna fråga. En af motionärerna, herr Andersson i Grimbo, yttrade, att trots att det bestämmes uttryckligen i lagen, att de afgifter, som upptagas af köttbesiktningen, icke få öfverskrida kostnaden för densamma, så har dock Göteborgs stad en del år tillgodogjort sig på köttbesiktningen en nettobehållning, som närmar sig 100,000 kronor. Denna herr Anderssons uppgift är — hoppas jag — grundad på en missuppfattning och icke på något värre. Saken är den, att enligt slakthuslagens 8 § 1 mom. tillerkännes stad, som har offentligt slakthus, rätt att uppbära afgifter, förutom till täckande af stadens kostnad för köttets besiktning och stämpling, jämväl till täckande af kostnaden för slakthusets förvaltning och underhåll jämte *skälig ränta* å anläggningsskapitalet. År 1897, då lagen kom till, bestämdes, att räntan icke finge räknas högre än tre procent. Följden var, att det icke föll någon stad in att anordna slakthus. Därför måste lagen ändras, och man satte in en bestämmelse, att staden skulle få taga endast »skälig» ränta. Emellertid vill jag nämna, att de kostnader, staden Göteborg haft för inrättande af ett slakthus, uppgått till ett belopp af 3,122,800 kronor. Och vågar jag kalla 4 $\frac{1}{2}$ % för skälig ränta på ett dylikt anläggningsskapital, skulle staden Göteborg ha rätt att tillgodose sig med 140,000 kronor. Nu har staden tagit endast 108,000 kronor, hvaraf synes — förefaller det mig —, att Göteborg ännu icke fått ut på långa vägar sin lagliga rätt och således icke kan tillvitats att uttaga någon oskälig afgift, som skulle vara stridande emot slakthuslagens anda. Jag har velat lämna detta meddelande här i kammaren, på det att ett dylikt oriktigt och nedsättande yttrande om Göteborgs myndigheter icke skall ha stått oemotsagdt.

För att återgå till utskottets betänkande skall jag villigt erkänna, att utskottet varit synnerligen försiktigt i sitt yttrande, och jag skall till och med gå så långt, att jag säger, att hade detta yttrande stått ensamt och icke varit i viss mån baserad på en motion sådan som den i Andra kammaren väckta, skulle jag icke hafva haft något egentligen emot hvad utskottet här föreslår. Men jag tycker, att man får

Om underlåtande för producenter af lifsförnödenheter att sälja sina alster.

(Forts.)

Om underlättande för producenter af lifsförnödenheter att sälja sina alster.

(Forts.)

ta hänsyn äfven till utgångspunkten, och utgångspunkten blir i alla fall den väckta motionen. Och det är tydligt, hvad motionären har önskat. Det heter på sid. 2 i motionen nr 173 i Andra kammaren: »Det är därför synnerligen af behovet påkalladt, att näringsfrihetsförordningen så förtydligas, att landtbo förblifver i den rätt, som honom förut tillkommit, att till salu kringföra sina produkter i huru små partier som helst till gagn både för producenten och konsumenten.»

Nu har utskottet — det erkänner jag — betonat, att man icke bör frångå städerna rätten att vidtaga vissa hygieniska åtgärder. Men, som sagdt, med den utgångspunkt, som man här har, kan jag icke vara med om en skrivelse till Kungl. Maj:t, särskildt som — skulle jag vilja säga — utskottets betänkande likaväl kan vara en motivering emot som en motivering för. Där heter det: »å ena sidan» och »å andra sidan». Det finnes icke någon riktlinje angifven, utan Kungl. Maj:t skulle söka hitta på något, fastän utskottet trots de allvarligaste bemödanden icke kommit till något som helst resultat eller kunnat gifva Kungl. Maj:t någon som helst anvisning. Här i denna kammare har otaliga gånger yttrats: »man skall icke skriva till Kungl. Maj:t om allt möjligt». Det förefaller mig verkligen, som om detta betänkande hade en sådan motivering, att med fullt skäl kan sägas: »man bör icke besvara Kungl. Maj:t med detta.»

Då det nu egentligen är Göteborgs stad, som utgör angreppspunkten — skulle jag vilja säga — för den ifrågakvarande motionen, har jag dessutom den faktiska upplysningen att lämna, att i Göteborg, där man icke har rätt att stycka kött hur som helst och utbjuda det på torgen, där är priset billigare än här i Stockholm, där dylikt styckningsförbud icke förekommer. Jag vill vidare nämna hvad som blifvit mig meddeladt af en person, som känner till förhållandena i Karlstad, nämligen att sedan styckningsförbud där blifvit infördt, kött fallit i pris i stället för att stiga. Nu är jag öfvertygad om, att detta skall i hög grad förvåna herrarna, men det förklarades af en person, som väl känner till dessa förhållanden, därmed, att när landsborna kommo in till torgen och hade endast en viss kortare tid till sitt förfogande för att försälja sin vara, då samlades köparna i stort antal och slogos om bitarna, och då betalades högre priser än hvad de nu behöfva betala, därför att försäljningstiden är mera utsträckt.

För öfrigt skulle det nog vara intressant att få veta, hvad det är för stadganden och bestämmelser, som så väl utskottet som herr Trygger önska att få ändrade, för att man skall tillmötesgå hvad utskottet har föreslagit. Jag tror, herr talman, att den väg, man här vill tillgripa, icke är den, på hvilken man når målet, billigare lifsmedel, och det är icke heller på den vägen man uppnår, att landtmännen få mera betaldt. Jag tror, att man därvidlag får tillgripa helt andra åtgärder.

Jag ber att få instämma i herr Bergendahls yrkande.

Herr Lindblad, Ernst: Ja, det är alldeles så, som den siste tälaren sade, att man skulle bra gärna vilja veta, hvilka ändringar böra göras i de olika författningarna och särskildt i städernas matvarustadgar, för att se *hvarest* hindret ligger för att närma producent och

konsument till hvarandra. Den talaren började sitt anförande med att säga, att den ena vill ha bättre betaldt åt producenten, landtmannen, och att den andra vill ha billigare pris för konsumenten, och han ansåg, att detta var en olöslig fråga. Nej, det är det visst icke. Det gäller endast att aflägsna mellanhänderna, så kan det ske, att konsumenten får billigare pris och producenten samtidigt mera betaldt, än då han säljer till andra-hands-försäljare, till månglare. Jag vill bara anförda ett exempel. Vi hade i fjol höst den rikaste och bästa fruktskörd, vi i mannaminne haft. Till en början försökte återförsäljarna hålla priset uppe. De voro vana att få en bra mellangift. Men de funno snart, att det var orimligt. Här har i Stockholm den rätten ägt bestånd, att trädgårdsmästare och mindre producenter af frukt få komma till staden och sälja i huru små partier som helst. Återförsäljarna kunde då icke längre hålla priset uppe, man blef helt och hållet öfverlupen med frukt, och den måste säljas äfven i småpartier till realisationspris. Så kan ju ske i andra artiklar också.

Nu gjorde det på mig ett mycket nedslående intryck att höra talaren på växjöbänken, ty han visade, att man faktiskt *ej vill* saken. Enligt näringsfrihetsförordningen får man fritt kringföra och sälja lifsmedel, men i matvarustadgan är det förbudet att å vissa städers torg stycka kött och att sälja styckadt kött i mindre partier.

»Producenten vill icke stycka», sade den ärade talaren, »ty då måste han vara slaktare». Ja, icke kan han *tvingas* och det är icke meningen heller. Men om han har *rättighet* att stycka, får han väl själf afgöra, om han vill vara slaktare, som herr Bergendahl var så rädd för, att han skulle bli.

Det är nu endast fråga om att begära en undersökning; frågan är verkligen så viktig, att man icke bör draga sig för mödan, då man med visshet kan erhålla valuta af en undersökning. Och en sådan borde man väl ändå icke förhindra, när både konsument och producent å ömse håll klaga öfver, att de skinnas af mellanhänderna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets enhälliga utlåtande.

Herr Klefbeck: Jag blef egentligen uppkallad af utskottets ärade ordförande, när han påminde oss om hvad de olika partierna upptagit i sitt valprogram vid stadsfullmäktigevalen — jag minnes icke, om det var årets eller fjolårets. Han hade emellertid glömt det utmärkta parti, som jag har äran tillhöra. Fastän det parti, jag tillhör, icke tagit ståndpunkt i frågan om torghandeln, i hvilken somliga äro för och andra emot, vill jag påpeka, att vårt parti på det lifligaste intresserar sig för billigare lifsmedel. Och då ett förslag i den här riktningen, såvidt jag kan begripa, kommer att verka i det syftet, att både producenterna skola få bättre betaldt och konsumenterna billigare priser, är det naturligt, att jag är varm vän af detsamma. Att utskottet icke kunnat påpeka någon bestämd åtgärd, synes mig kunna vara lika mycket skäl för bifall som för afslag, ty frågan är så viktig och ingående, att hvad man någonsin må kunna göra för att bereda både konsumenter billigare priser och producenter litet bättre betaldt, det bör man verkligen söka utfinna. Något som i detta stycke kanske har hindrat konsumenter och producenter att mötas har varit hänsynen

Om underlättande för producenter af lifsförnödenheter att sälja sina olster.

(Forts.)

Om underlättande för producenter af lifsförmödenheter att sälja sina alster.

(Forts.)

till hygieniska kraf. Dessa ha sitt alldeles obetingade berättigande. Men jag tror, att — om det nu också låter som en hädelse — man i dessa dagar drifvit krafven på de hygieniska hänsynens tillgodoseende för långt. Det har gått ofantligt bra under många år att sälja kött på de öppna torgen. Ingen människa har farit illa af detta. Däremot är man icke så nogräknad på andra områden. Här produceras s. k. läckra ostron vid utloppet af stora städers allt annat än renliga kloaker, och de prisas såsom en synnerlig läckerhet. Men om vi få några korn oförfalskad sand på ett litet köttstycke, hvilket icke är så svårt att skölja af under vattenledningen, anses det vara så ohygieniskt. Jag vill icke säga, att man bör försumma de hygieniska hänsynen, men hvad jag velat betona är, att man icke får drifva hänsynen till dessa så långt, att åtkomsten af lifsmedel försvåras. Det skulle till sist, om man drifver det in absurdum, leda därhän, att man finge lifsmedlen förvarade i något slags otillgängligt glasskåp, där man finge se på dem, men icke röra dem eller komma åt dem.

Den ärade talaren på göteborgsbänken sade, att man icke bör besvära Kungl. Maj:t med en skrifvelse i detta ärende. Jag för min del har, med anledning af hvad jag sade i början af mitt anförande, en helt annan mening; jag anser, att det just för småfolkets bästa — och det gäller då både land och stad — är af högsta intresse och af synnerligen stor vikt att få frågan ordnad och att därför en skrifvelse är väl försvarad och berättigad.

Och med hänsyn till hvad jag sålunda i enkelhet anført ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson, Olaus: Jag skulle mycket väl kunnat nöja mig med att instämma i den förste ärade talarens yttrande, då jag förstod, att han talade för jordbrukarnas intressen. Det glädde mig verkligen. Men jag skall be att få framföra en önskan från våra bygder, från den landtbrukande befolkningen därstädes. Vi ha stått i många år hindrade och bundna i fråga om afyttrandet af våra alster till Göteborg. Våra landtbrukare ha af gammalt varit vana vid att få föda upp sina djur, slakta dem och sedan sälja dem i Göteborg fritt och utan mellanhänder. Dessa förhållanden ändrades för några år sedan, och denna ändring har verkat mycket olyckligt för den landtbrukande befolkningen. Sedan ifrågavarande motion väckts i Riksdagen, har jag fått åtskilliga uttalanden, däri man bedt mig att söka understödja denna motion, så långt jag kan. Jag har därför ansett det vara min skyldighet att vid detta tillfälle säga, att det är den landtbrukande befolkningens önskan, att något må göras i detta afseende. Och när utskottet här kommit med förslag endast om en skrifvelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t må i sin mån försöka ordna saken på bästa sätt, anser jag, mina herrar, att denna kammare borde gå med på att låta regeringen få på detta sätt taga hand om saken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Friherre Åkerhielm: Det är två hvar i sin mån berättigade intressen, som här bryta sig emot hvarandra, å ena sidan städernas in-

trasse af att så långt som möjligt få sina hygieniska intressen tillgodosedda, och å andra sidan jordbrukarnas, som ha intresse af att få, så långt är möjligt, afsätta sina produkter till fördelaktigaste pris. Jag kan icke förstå, att icke dessa intressen skulle kunna lämpligen afvägas emot hvarandra. Och när man i det afseendet gör en framställning, sådan som utskottet föreslagit, synes det mig, att den bör vinna kammarens bifall. Det har sagts här med anledning af den förste talarens yttrande, att han önskade att få högre lifsmedelspris till stånd. I sammanhang därmed sades också, att utskottets ordförande däremot syntes åsyfta lägre lifsmedelspris. Men det är nog så, att båda talarna uttalat önskuingar, som hvar för sig äro berättigade och icke stå i någon strid mot hvarandra. De önska nämligen, att å ena sidan producenten skall få ett i möjligaste mån tillfredsställande pris för sina produkter, och att å andra sidan de, som behöfva köpa i städerna, skola få varan för möjlighast billiga pris. Målet är således: bättre betaldt för producenterna och billigare pris för konsumenterna. Detta är ju också två fullt berättigade intressen. Nu har sagts — och antagligen med rätta — att det, som försvårar uppnåendet af detta resultat, är, att lifsmedelshandeln till stor del måste gå igenom mellanhänder, och att detta är en sak, som man icke kan undvika. Det tror jag verkligen också, att man icke kan helt eller till största delen undvika. Men naturligtvis kan det vara möjligt att inskränka mellanhändernas förtjänst på denna försäljning; och detta kan ske därigenom, att producenten blir satt i tillfälle att sälja sina produkter direkt till konsumenten. Då säger den ärade talaren på kronobergsbänken, att något hinder därför icke finnes i näringsfrihetsförordningen, som berättigar hvarje landtman att »till salu kringföra lifsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter samt alster af inhemsk husslöjd». Ja, teoretiskt har han mycket rätt. Men praktiskt är det icke så. Ty när landtmannen skall sälja sina produkter, mötes han i städerna af andra stadganden, som göra det omöjligt för honom att kringföra sina varor annat än ostyckade, då det gäller kreaturshandeln. Det är således, föreställer jag mig, i de författningar, som finnas i städerna angående köttbesiktning och dylikt, som man har att söka hindret för uppnåendet af det mål, som man vill uppnå. Och jag tror icke, att man kan, såsom en talare gjorde, hänvisa till, att ett bättre sätt för vinnandet af detta mål skulle ligga i Kooperationen. Denna kan vara mycket bra, men det är säkert mycket stora svårigheter för små jordbrukare att slå sig ihop och på den vägen åstadkomma något lyckligt resultat.

Nu har utskottet, såsom också erkänts, yttrat sig med ofantlig försiktighet i den här frågan. Man har hänvisat bland annat till saluhallsväsendet i städerna och antydtt, att målet i viss grad skulle kunna vinnas därigenom, att inom saluhallarna en särskild, enklare utrustad afdelning reserverades för mer tillfälliga försäljare af lifsförnödenheter, särskildt kött. Härigenom skulle tillgodoses, å ena sidan, de hygieniska hänsynen och, å andra sidan, producenternas anspråk. Nu har en talare på stockholmsbänken sagt, att det behöfver man icke skriva om; det är man redan i färd med att genomföra i Stockholm. Men frågan gäller också andra städer, och det kan vara af vikt att få verk-

Om underlittande för producenter af lifsförnödenheter att sälja sina alster.

(Fortsa.)

Om under-
lättande för
producenter
af lifsförnö-
denheter att
sälja sina
alster.
(Forts.)

ställd en utredning, huruvida och i hvad mån städerna böra hafva icke blott rätt att ordna på det viset, utan äfven skyldighet att göra det.

Vidare har man sagt här, att denna skrifvelse icke borde accepteras, därför att inga bestämda riktlinjer i densamma äro uppdragna. Det tror jag däremot — och det har erkänts äfven från annat håll — vara en förtjänst i utskottets förslag. Det är mycket svårt att säga hvad som här är lämpligt och rätt. Man bör därför, synes det mig, göra en undersökning, och vid denna bör man vara så fri som möjligt från förut uttalade direktiv. En sådan undersökning är det också, som utskottet föreslagit. Och jag kan icke se annat, än att man både i städernas intresse och i laudtbrukarnas intresse bör kunna bifalla detta skrifvelseförslag, till hvilket jag, herr talman, ehuru jag icke är någon vän af skrivelser till Kungl. Maj:t, ber att få yrka bifall.

Herr von Friesen: Den här frågan skulle man kunna hålla på att debattera huru länge som helst. Ty det lärer väl blifva svårt att finna, hvilket som är det rättaste, när de hygieniska hänsynen komma emot försäljarnas intressen och kanske också emot köparnas, och på hvilken punkt man då bör stanna.

Jag begärde ordet för att yttra mig i denna fråga, emedan här har antydts, att det icke finnes i lag något hinder för att producenterna vända sig direkt till konsumenterna, men att hindret skulle ligga i städernas matvarustadgar. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att städernas matvarustadgar väl alltid äro tillkomna i laga ordning. Vore de icke det, kunde de häfvas. Det måste således finnas någon lag, på hvilken det beror, om matvarustadgarna kunna lägga hinder i vägen för producenterna att komma i beröring med konsumenterna. Det finnes i fråga om dessa matvarustadgar två förordningar att beakta, *dels* näringsfrihetsförordningen, *dels* hälsovårdsstadgan. Det är dessa två, som inverka här. Jag tror icke, att man får säga, att kommunerna ha fått fastställda matvarustadgar, som på något sätt äro stridande mot gällande lag.

Vidare tycker jag, att det skulle vara underligt, om man ville *tvinga* kommuner och städer att bygga saluhallar. Det vore ett ingrepp i kommunernas handlingsfrihet, hvilket jag icke anser befogadt. De böra väl själfva få pröfva, dessa kommuner, om det är för dem fördelaktigt att bygga sådana billiga saluhallar, som här ifrågasatts. Att alägga dem vissa kostnader, som de själfva anse vara för sig ofördelaktiga, det tycker jag skulle vara minst sagdt underligt.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 91;
Nej — 42.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Vid ånyo skedd föredragning af Första kammarens första tillfälliga utskotts den 30 sistlidne april och den 1 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 15, i anledning af en af herr Lindhagen inom Andra kammaren väckt motion, nr 222, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till tryggande af den gemensamma skandiuaviska lagstiftningen m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 1 och 3 innevarande april bordlagda utlåtande nr 19, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående klagan öfver val af landstingsmän, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 1 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande nr 20, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar om ändrad lydelse af § 39 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt af § 41 mom. 1 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863. *Lagförslag om ändring af § 39 i förordningen om kyrkostämma m. m.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en af Kungl. Maj:t till Riksdagen aflåten proposition, nr 197, däri Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga förslag till dels lag om ändrad lydelse af § 39 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, dels ock lag om ändrad lydelse af

Lagförslag
om ändring
af § 39 i
förordningen
om kyrko-
stämma m. m.
(Forts.)

§ 41 mom. 1 i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863, båda förslagen så lydande, som bilagor vid den kungl. propositionen utvisade.

Med förmälan att utskottet vid granskning af förevarande lagförslag icke funnit anledning att däremot framställa någon anmärkning, hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att ifrågasvarande proposition måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Wavrin sky: Personer, som äro väl förtrogna med landsförsamlingarnas angelägenheter, hvilket jag icke är, hafva vändt sig till mig med uttalande af farhågor, att denna nya bestämmelse möjligen skulle komma att försvåra revisorernas granskningsarbete. De framhålla, att det i regel kommer att blifva så, att detta granskningsarbete försiggår på pastorsexpeditionen. De finna ett stöd här för i statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet anförande till statsrådsprotokollet, däri han säger bland annat:

»Flera af de i ärendet hörda myndigheter och korporationer hafva ansett uttrycket »hållas tillgängliga för» icke innebära full trygghet för att handlingarna icke under revisionstiden undandragas redogörarens vård, och därför velat hafva detsamma kompletteradt till »å vederbörande pastorsexpedition eller annan lämplig lokal hållas tillgängliga för o. s. v.» eller något motsvarande uttryck.»

Men om så blir förhållandet, befara de, att det också kommer att föreskrifvas, att denna granskning skall äga rum på expeditionstid. Om så blir fallet, mena de, att revisorerna, som i allmänhet icke disponera sin tid och som annars för revisionen kunna använda den tid på dagen, de hafva ledigt efter arbetet, därigenom försättas i en ogynnsam ställning och att detta kommer att försvåra arbetet för en mängd af de revisorer, som nu förrätta detta arbete. Jag har för min del sökt framhålla den uppfattning, att det tvifvelsutan på samförståndets väg kan förebyggas, att ett sådant missförhållande inträffar; men då man har vändt sig till mig i denna angelägenhet, har jag icke velat vägra att framhålla de farhågor, som uttalats från flera revisorers sida.

Då jag deltagit i utskottets behandling af ärendet och för min personliga del icke hyser dessa farhågor, ber jag emellertid naturligtvis att få instämma i utskottets hemställan, att ifrågasvarande proposition måtte af Riksdagen bifallas.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Ang.
uppförande
af vissa
byggnader
vid

Stockholms
hospital m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 1 och 3 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af vissa byggnader vid Stockholms hospital m. m.

I 34 punkten under sjätte hufvudtiteln af den till Riksdagen af-lättna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof har Kungl. Maj:ts föreslagit Riksdagen att, i afvaktan på den proposition, som

kunde komma att aflätas om anvisande af anslag för ny ekonomibyggnad och bostad för öfverläkaren m. m. vid Stockholms hospital, för ändamålet beräkna ett anslag på extra stat för år 1913 af 150,000 kronor.

Sedermera hade i en den 15 mars 1912 till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 103, Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att för uppförande af ekonomibyggnad, bostadshus för öfverläkaren och två bostadshus för gift personal äfvensom för ny värmeledning m. m. vid Stockholms hospital bevilja ett anslag af 458,600 kronor samt däraf på extra stat för år 1913 anvisa 150,000 kronor.

*Ang.
uppförande
af vissa
byggnader
vid
Stockholms
hospital m. m.
(Forts.)*

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda grunder hemställt, att Riksdagen måtte för uppförande af ekonomibyggnad, bostadshus för öfverläkaren och två bostadshus för gift personal äfvensom för ny värmeledning m. m. vid Stockholms hospital bevilja ett anslag af 440,000 kronor samt däraf på extra stat för år 1913 anvisa 150,000 kronor.

Herr Kobb: I sista raden af motiveringen i nu föredragna utlåtande förekommer en bestämmelse, som synes mig vara väl besynnerlig. Det står där, att öfverläkaren enligt 1907 års lönestater för statens hospital och asyler åtnjuter, bland annat, fritt bränsle; men då öfverläkarbostaden enligt statsrådsprotokollet skall förses med ett af öfriga byggnader oberoende varmvattensystem, har utskottet velat framhålla, att i nyssnämnda förmån af fritt bränsle icke får anses ingå rätt att utan någon kostnadsersättning använda hospitalets betjäning för skötseln af värmeapparaten.

Om öfverläkaren hade bott i själfva hospitalsbyggnaden, hade det aldrig någonsin kommit på tal, att han skulle särskildt ersätta hospitalets betjäning för en sådan sak. Det synes mig då bra underligt, om en sådan bestämmelse skulle här införas. Det synes mig underligt, säger jag, att man vill, därför att det anses fördelaktigt för hospitalet, att öfverläkaren har särskild bostad, i en sådan smäsak knappa in på de rättigheter, som tillkomma honom. Det har upplysts mig, att vid andra hospital något sådant icke kommer i fråga.

Därför yrkar jag, herr talman, att sista stycket af utskottets motivering, från och med orden »Slutligen har utskottet» till och med orden »för skötseln af värmeapparaten» måtte utgå.

Herr vice talmannen: Herr talman, mina herrar! Jag skall däremot be att få yrka, att ifrågavarande stycke måtte få stå kvar. Det är sant, som den siste talaren sade, att detta icke har vidare betydelse med afseende å här ifrågavarande läkares aflöning. Men man har i statsutskottet velat taga in detta villkor, icke så mycket med hänsyn till nu föreliggande ärende, som med tanke på de konsekvenser, som det skulle kunna medföra, då vid löneregleringar beredes åt vederbörande tjänstemän fördelen af ett sådant här uppvärmningssystem. Eljest skulle i framtiden kunna åläggas vederbörande institutioner att också besörja underhåll och skötsel af dylik värmeapparat.

Ang.
uppförande
af vissa
byggnader
vid
Stockholms
hospitäl m. m.

(Forts.)

Från löneregleringskommittéhåll har framställts kraf på införandet af detta villkor, och därför yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag åter var i utskottet af den åsikten, att man icke borde taga in det af herr Kobb här öfverklagade tillägget; men jag gaf med mig, därför att det blef en kompromiss, såsom det rätt ofta blir i statsutskottet. Afdelningen hade nämligen från början skrivit mycket mera positivt, på ett sätt, som skulle kunna rent af medföra, att öfverläkaren tvingades att för ändamålet använda person utanför anstalten. Såsom villkoret är formuleradt i utskottets föreliggande förslag, följer icke nödvändigt däraf, att han måste använda person utanför anstalten, utan han kan ju mot särskild ersättning få anlita någon af hospitalets betjäning.

Min uppmärksamhet har emellertid blifvit fäst på ett förhållande, som ställer denna fråga i en helt annan dager än den, hvori herr vice talmannen nyss framställde den. Det är att med afseende å ett ärende, som vi nyligen — det var i går — hade före i statsutskottet, nämligen frågan om uppförande af rektorsbostad vid det blifvande folkskollärarseminariet i Uppsala, samma förhållande inträder. Denna bostad ligger ett stycke ifrån själfva anstalten. Rektor skall också hafva fri vedbrand — men där är icke detta villkor inryckt.

Jag kan således icke finna annan än att, om hvad jag nu anfört är rätt, konsekvensen fordrar, att man gör som herr Kobb föreslår och stryker det omhandlade villkoret.

Herr vice talmannen: Nej, herr talman, enligt min tanke fordrar konsekvensen icke detta, utan konsekvensen fordrar, att när vi nästa onsdag få till behandling utskottets utlåtande angående uppförande af rektorsbostad vid folkskollärarseminariet i Uppsala, vi då se till, om vi där böra införa något liknande villkor!

Jag ber därför att få vidhålla mitt nyss framställda yrkande.

Herr Kobb: Med anledning af hvad herr vice talmannen nu yttrat, ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att det visserligen är sant, att det kanske icke i detta fall erbjuder några synnerligen stora svårigheter för öfverläkaren att af hospitalspersonalen få behöflig handräckning. Men det kan komma att bända, att man på något håll icke vill lämna honom denna handräckning. Sådana svårigheter kunna naturligtvis icke tänkas komma i fråga i Stockholm, där det så lätt finns tillgång till kunnigt folk. Men om det icke införes såsom en allmän princip vid alla tillfällen, kan det dock tänkas fall, då det blir mycket svårt för öfverläkaren att få erforderlig handräckning i förevarande afseende eller åtminstone att han kan blifva mycket uppskörtad af denna personal.

Därför tror jag, att det vore principiellt riktigare, när det gäller en sådan smäsak, att låta öfverläkaren få denna rättighet. Jag yrkar fortfarande bifall till mitt nyss framställda förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr tal-

mannen yttrade, att i afseende på föreliggande utlåtande, förutom beträffande motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, allenast yrkats, att utskottets hemställan skulle bifallas.

På gjord proposition biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Beträffande härefter motiveringen yttrade herr talmannen, att i afseende därpå yrkats, dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock, af herr *Kobb*, att hvad utskottet yttrat skulle godkännas med den ändring, att det stycke, som nederst å sid. 2 i det tryckta utlåtandet började med orden »Slutligen har utskottet» och å följande sida slutade med »för skötseln af värmeapparaten» utelämnades.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med dessa yrkanden propositioner och förklarade sig finna propositionen på godkännande af utskottets yttrande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som i afseende på motiveringen till statsutskottets utlåtande nr 65 godkänner utskottets yttrande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Kobbs yrkande i frågan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 55.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 1 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande nr 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för uppförande af tre bostadshus för betjäning vid Vänersborgs hospital och asyl, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 1 och 3 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af statsbanor

från Sveg till Brunflo och från Sveg till Hede samt i dithörande ämnen väckta motioner.

I en till Riksdagen afåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 145, af den 15 mars 1912 hade Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att *dels*, med godkännande af de i statsrådsprotokollet omförmälda, af Jämtlands läns landsting och vederbörande socknar gjorda utfästelser i fråga om kostnadsfri upplåtelse af mark m. m., besluta anläggning af normalspårig statsbana mellan Svegs station å Orsa—Härjedalens järnväg och Brunflo station å tvärbanan genom Jämtland för en beräknad kostnad af 11,250,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att närmare förordna om de orter järnvägen bör genomgå; *dels*, under förbehåll att de beträffande nedan omförmälda bibana i statsrådsprotokollet förutsatta villkor om kostnadsfri upplåtelse af mark och tillhandahållande af sliprar m. m. iakttoges, besluta anläggning i samband med byggandet af nämnda statsbana genom statens försorg och på dess bekostnad af normalspårig bibana mellan Svegs station och Hede kyrkoby i Härjedalen för en beräknad kostnad af 2,952,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att närmare bestämma banans sträckning; *dels ock* för påbörjande af statsbanan Sveg—Brunflo bevilja ett anslag för år 1913 af 500,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft dels en af herr *E. A. Nilson* i Andra kammaren väckt motion, nr 280, däri hemställts att Riksdagen, vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag om byggande genom statens försorg och på dess bekostnad af en normalspårig bibana mellan Svegs station och Hede kyrkoby i Härjedalen, måtte förklara, att för ifrågavarande järnvägsbyggnad erforderligt belopp borde utgå af skattemedel, dels ock två likalydande motioner, väckta den ena, nr 29, i Första kammaren af herr *I. von Stapelmohr* m. fl., och den andra, nr 116, inom Andra kammaren af herr *G. N. Torgén* m. fl., i hvilka motioner hemställts, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes inleda underhandlingar med Orsa—Härjedalens järnvägsaktiebolag om förvärfvande för statens räkning af aktiebolagets järnväg från Orsa till Sveg och därefter för Riksdagen framlägga det förslag till järnvägens förvärfvande, hvartill underhandlingarna gäfvé anledning.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda skäl hemställt,

1:o) att Riksdagen

a) med godkännande af de i statsrådsprotokollet omförmälda, af Jämtlands läns landsting och vederbörande socknar gjorda utfästelser i fråga om kostnadsfri upplåtelse af mark m. m., måtte besluta anläggning af normalspårig statsbana mellan Svegs station å Orsa—Härjedalens järnväg och Brunflo station å tvärbanan genom Jämtland för en beräknad kostnad af 11,250,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att närmare förordna om de orter järnvägen borde genomgå;

b) med anledning af Kungl. Maj:ts förslag i denna del och med bifall till herr Nilsons ofvannämnda motion måtte, under förbehåll att de beträffande nedan omförmälda bibana i statsrådsprotokollet förutsatta villkor om kostnadsfri upplåtelse af mark och tillhandahållande

af sliprar m. m. iakttoges, besluta anläggning i samband med byggandet af nämnda statsbana genom statens försorg och på dess bekostnad af normalsparig bibana mellan Svegs station och Hede kyrkoby i Härjedalen för en beräknad kostnad af 2,952,000 kronor, att utgå afskattemedel med rätt för Kungl. Maj:t att närmare bestämma banans utsträckning, samt

c) för påbörjande af statsbanan Sveg—Brunflo måtte bevilja ett anslag för år 1913 af 500,000 kronor; och

2:o) att herrar von Stapelmohrs m. fl. och Torgéns m. fl. förenämnda motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga om sättet för anskaffande af det för påbörjande af statsbanan Sveg—Brunflo för år 1913 erforderliga belopp förmälde sig utskottet komma att framdeles afgifva yttrande.

Reservation hade afgifvits af herr *O. Jonsson*, grefve *P. O. L. Klingspor*, friherre *J. G. Beck-Früs* samt herr *J. Nilsson*, *H. Andersson* och *J. A. Sjö*, utan att dessa däri framlagt sin åsikt.

Punkten 1.

Herr Jonsson, Olof: Herr talman, mina herrar! Då jag jämte åtskilliga andra ledamöter af statsutskottet är antecknad såsom reservant vid detta betänkande, skall jag nu söka att bjuda skäl för det yrkande, hvartill jag senare skall komma.

Oaktadt icke något anslag för bibanan Sveg—Hede skulle komma att utgå under de närmaste åren, har likväl såväl Kungl. Maj:t i sin proposition som statsutskottets majoritet ansett, att Riksdagen redan nu borde fatta beslut i frågan, huruvida denna bana skall komma till stånd eller icke. Detta enligt Kungl. Maj:ts yttrande af den anledningen, att fastställandet af denna bibanas ändpunkt i dess södra del skulle vara bestämmande för den riktning, som banan Sveg—Brunflo skulle få genom Härjedalen. Jag skulle hafva förstätt den tankegången, därest Kungl. Maj:t icke hade förklarats, att bibanan skall utgå från Sveg och följa en viss riktning upp till Hede, hvarigenom tydligen skälet för att redan nu fatta beslut om en eventuell bibanas anläggande i framtiden har fallit bort. Denna sträckning för bibanan influerar nämligen icke i minsta mån på frågan, huruvida banan Sveg—Brunflo skall gå öfver Klöfsjö eller Rätan. Därest ett annat alternativ för banan till Hede hade valts, skulle det hafva kunnat få sin betydelse.

Enligt Kungl. Maj:ts egen motivering i propositionen synes det mig alltså fullt tydligt och klart, att Riksdagen icke nu behöfver fatta ett bifallande beslut om denna bibana, utan att denna fråga godt kan stå fullkomligt öppen till framdeles, om nämligen Riksdagen då vill att banan skall komma till stånd, samt också bevilja anslag att utgå under en kommande stasregleringsperiod.

Jag skall nu söka granska, huruvida det finns hållbara skäl eller icke för anläggande af bibanan Sveg—Hede. Jag skall då först be, att de herrar, som händelsevis hafva med sig den kungliga propositionen

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.
(Forts.)

nen, behagade taga upp den därvid fogade kartan och följa med hvad jag nu skulle vilja säga.

Den röda linjen för banan från Sveg upp till Brunflo synes vara fast och gifven, men så kommer på en punkt, några mil ofvanför Sveg, en blå linje, som viker af och går till öster om den röda linjen. Nu se herrarna, att den gröna linje, som betecknar banan Sveg—Hede, löper parallellt med den röda linjen ända upp, tills den blå linjen viker af öfver Rönubergsån. Och då vill jag framhålla, att afståndet mellan dessa två parallella linjer under de första fyra milen är mindre än 15 kilometer. På de 10 kilometer vidare uppåt, där linjerna fortfarande äro tämligen parallella, uppgår afståndet mellan den röda och gröna linjen icke till 20 kilometer. Jag har velat till en början nämna detta, för att herrarna skola bättre kunna bedöma trafikförhållandena, sådana de antagligen komma att gestalta sig däruppe.

Jag ber herrarna nu observera, att den gröna linjen löper längs med den s. k. Wemån, ett flottbart vattendrag, som mycket högt uppfifrån fjällen leder ned till Ljusnan i närheten af Sveg. Afståndet mellan den gröna linjen och Ljusneålf åter är högst 10 kilometer, men är på många ställen mycket mindre.

Nu har såsom ett motiv för denna bibanas tillkomst anförts, att däruppe i Härjedalens vidsträckta skogsområden finnes en mängd skogsaffall, som ligger och ruttnar i skogarna, men som genom denna banas tillkomst skulle kunna förvandlas till träkol och således i någon mån mata bibanan i fråga ned till Sveg. Jag vill då erinra herrarna om, att träkolning i skogsmark i vanliga fall kan ekonomiskt utföras på ett afstånd af icke mer än 15 kilometer från kolningsplatsen ned till järnvägsstation, när kolet skall transporteras på järnväg. Om nu så vore, att icke dessa båda flottleder funnes uppe i denna trakt, då skulle man kunna förutsätta, att, så långt bibanan sträckte sig, verkligen kolning af skogsaffallet komme att äga rum i afsevärd utsträckning, hvarigenom under viutern en liflig träkolstrafik på bibanan kunde uppstå. Men nu är förhållandet det, att det faller sig mycket billigare och lämpligare att på nyssnämnda båda flottleder, med Wemån för de trakter, som ligga närmast den, och med Ljusnan för de trakter, som ligga närmast den, till Sveg forsla ned det affallsvirke, som man skulle använda för träkolning. Därtill kommer, att dessa båda flottleder sträcka sig mycket längre i nordväst än hvad järnvägen skulle kunna medverka till framkallande af en träkolsindustri.

Redan har vid Svegs station en inrättning af modern typ för åstadkommande af träkol blifvit anlagd, och det är alldeles naturligt att, när mycket lämplig upplagsplats finnes i närheten af Svegs station, koncentrera denna träkolstillverkning därstädes, men icke uppe i skogsmarkerna, i den mån de skulle hafva nytta af denna bibana.

Den trafik, som, enligt hvad det har förutsagts, träkolet skulle medföra för den ifrågasatta bibanan, kommer således säkert att i det allra närmaste uteblifva. Om händelsevis en skogspark här ligger så till, att man lika gärna kan anlägga en mila i skogen i närheten af banan, om den kommer till stånd, så blir i hvarje fall koltrafiken därifrån en obetydlighet, hvarmed man här icke har att räkna. Hvad för öfrigt banan skulle få att göra, det tycker jag ganska tydligt framgår redan

af järnvägsstyrelsens yttrande, när den säger, att man icke kan förut-sätta, att denna bana skulle kunna trafikeras annat än en 3—4 dagar i veckan och att man för person- och smågodsbefordran skulle insätta en motorvagn i stället för af lokomotiv draget tåg samt att man, när så behöfdes, kunde sätta in något godståg för att forsla sådana varor, hvilka icke kunde tagas å motorvagn.

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.
(Forts.)

Det ekonomiska resultatet har också tämligen tydligt angifvits af samma styrelse. Kostnaden för anläggningen, i hvad den skulle ankomma på staten, kunna vi säga skulle blifva i rundt tal tre miljoner kronor. Den årliga förlusten på driften af banan har järnvägsstyrelsen heräknat till 55,000 kronor. Räkna vi med 4 procent ränta på 3 miljoner, hafva vi 120,000 kronor. 55,000 kronor i driftförlust per år och den förra summan gör tillsammans 175,000 kronor.

Det är fyra kommuner i Härjedalen, som denna bibana skulle komma att mer och mindre beröra eller få gifven fördel af. De hafva tillsammans en befolkning af 5,400 personer. En bana på 73—74 kilometer, som skulle hafva att tillfredsställa kommunikationsbehofvet för denna befolkning i landskapets sydvästra delar, den måste uppenbarligen blifva en bana, som ifall den själf kunde tala, skulle fråga sig: hvad skall jag göra här?

Ytterligare ett par skäl hafva anförts för bibanan i fråga. Det ena är, att om bibanan icke kommer till stånd, så skulle de väsentliga kommunernas förnödenheter komma att tagas från Rörås i Norge, hvarifrån landsvägsdistansen är jämförelsevis kort till närmast liggande kommun, Tennäs kommun, och att det därför skulle vara ett nationellt intresse för oss, att låta bygga denna bana, på det att mjöl, viktualier och de kolonialvaror af skilda slag, som den kommunens befolkning skulle behöfva, kunde tagas från svensk ort och salunda gynna svensk näringsdrift.

Ja, skulle det motivet blifva bestämmande för statsmakterna, för regering och riksdag, i fråga om befogenheten af att anlägga dylika småbanor här och där, då undrar jag, hvart vi till sist skola komma i afseende å statens ekonomi och finanser. Jag undrar, om det icke är vår plikt, att, när man behandlar dylika frågor, se till att medel och ändamål i någon mån motsvara hvarandra. Icke får staten af barmhärtighetsskäl, och de äro här kanske de starkaste, icke får staten af barmhärtighet mot dessa mycket fattiga och af naturen mycket vanlottade kommuner träda emellan, på sätt som här föreslagits.

Jag har räknat ut hvad en sådan årlig uppoffring från statens sida på 175,000 kronor skulle göra per hufvud af den befolkning, som finnes i dessa fyra kommuner: det gör cirka 32 kronor 40 öre. Jag undrar, hur långt vi skulle kunna fortsätta med denna politik att offra så pass mycket åt vår befolkning i den ena och den andra mera vanlottade trakten i vårt land, och jag undrar, hur länge staten eller samhället såsom sådant skulle kunna stå ut med den politiken, innan det blefve en öfverbelastning på vårt ekonomiska lif, som hade kanske ganska vidsträckta följder.

För mig ställer sig denna fråga så, att det ur viss synpunkt för staten må vara riktigt att bevilja 11—12 miljoner kronor för en bana Sveg—Brunflo. Denna bana har dock något skäl för sig, emedan den

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.
(Forts.)

skall sammanbinda banan Orsa—Sveg med jämtländska tvärbanan och inlandsbanan upp till Ångermanälven samt på det sättet åstadkomma en betydelsefull trafikled framför allt för träkoltransporter från dessa skogsbygder till våra bergslager, som år efter år haft att kämpa med större svårigheter att för rimligt pris tillgodose sina behof af träkol.

Landsvägsledes ifrån Sveg till Hede är det 78 kilometer, och om jag räknat rätt, så är det ungefär 35 kilometer mellan Hede och Klöfsjö. Skulle man tänka sig, att den östliga linjen öfver Rätan vore den i och för sig själf fördelaktigaste, blir frågan: vore det icke då klokt, för att tillgodose denna Orts behof af kortaste kommunikationsled till järnvägen, att sträcka ut landsvägen från Klöfsjö till järnvägen, som skall gå fram i närheten af Rätan. Denna landsvägsbit skulle blifva något öfver en mil i längd eller kanske blott jämt en mil, beroende på topografiska förhållanden. Då blefve afståndet landsvägsledes från Hede kommun — och det blefve detsamma eller något kortare från Vemdalen — en 45 kilometer till förbindelsen med järnväg. Men om nu staten, af den anledning att dessa orter äro ekonomiskt mycket vanlottade af naturen, enär den rikedom, de på sin tid haft i sina stora skogar, på mindre förståndigt sätt afhändts dem till trävarubolagen, hvilka också i afsevärd utsträckning själfva hafva lagt sig till med fastigheter i de västligaste af ifrågavarande socknar, synnerligast vid gränsen — om, säger jag, man af dylika skäl anser sig böra komma dessa kommuner till hjälp i afseende å ordnandet af deras kommunikationer, för att i någon mån kunna mildra svårigheterna för deras befolkning att taga sig fram, då sätter jag i fråga, om det icke skulle vara rätta sättet att, därest landsvägarna därstädes icke äro fullt lämpliga och dugliga för anordnande på dem af automobiltrafik, staten hellre kostade på, hvad som därför erfordrades, så i afseende på vägar som i afseende på trafikmedel.

Då kan man komma till ett rimligt resultat, som icke inverkar menligt för staten, åtminstone icke något att tala om, och som icke kommer att blifva prejudikat af den allvarliga beskaffenhet, som ett bifall till förslaget om anläggandet af bibanan Sveg—Hede skulle komma att skapa. Om detta anslag för byggande af bibana Sveg—Hede beviljas, trotsar jag nämligen herrarna att kunna påstå, att statsmakterna skola i någon mån kunna värja sig mot kommande framställningar af liknande art. Nej, då skall det nog framhållas, att där finnes ett exempel, som för statsmakterna gör det nästan omöjligt att sätta sig emot liknande framställningar, när de framkomma.

Jag anses själf vara en norrländing, ehuru jag har min hembygd

Norrlands sydligaste län, och jag har tillsammans med mina kamrater från Norrland åtskilliga gånger inom Riksdagen bidragit till förbättring af kommunikationerna för dessa öfriga län mera än för mitt eget, som däraf har varit mindre beroende. Man kanske skall säga mig, att när jag här kommer att yrka afslag på moment b rörande denna bana, jag då icke tillgodoser ett norrländskt intresse så, som, när man skall vara lokalpatriot, det kan anses älligga mig. Därpå vill jag svara, att jag tror, att man bäst befordrar Norrlands väl och framtid genom att se till att fatta förståndiga, kloka beslut äfven när det gäller Norrland, ty på den vägen skola vi i längden komma

längre än genom att fatta ett beslut, som ekonomiskt icke är försvarbart och som prejudiciellt kan ölfva af betänkliga följder för framtiden. Med denna korta motivering ber jag slutligen att få hemställa om bifall till utskottets hemställan i punkt 1 mom. a och c, men att mom. b måtte erhålla följande lydelse: »Att Riksdagen afslår Kungl. Maj:ts förslag om bibana Sveg—Hede och herr E. A. Nilsons motion om skattemedels användande för banans byggande.

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.
(Forts.)

Jag vet icke hvilket resultat, som i denna kammare kommer att blifva följden af detta mitt yrkande, och därför skall jag göra ett tillägg, som kan vara på sin plats, för att man skall förstå hvad den saken innebär. Utskottets majoritet har nämligen uppenbarligen ansett det vara alldeles icke försvarbart att för byggande af denna bibana begagna sig af länemedel, hvilka vi väl veta hämtas från den utländska länemarknaden. Man har varit rädd för, att vi icke i framtiden skola kunna sägas hafva använt alla våra utifrån för statens räkning upplänta medel i produktiv riktning, som mer eller mindre skall kunna förränta sig. Af den anledning har uppenbarligen utskottet ändrat Kungl. Maj:ts proposition i mom. b, så att detta anslag, när det en gång framdeles skulle komma att utgå, skulle tagas af skattemedel. Då tror man sig hafva undvikit, att denna affär skulle se så dålig ut som eljest, om det bifallits att med länemedel bygga banan. Jag vill då till dessa herrar framställa eu enkel fråga. Om nu Riksdagens beslut förr eller senare skulle blifva, att denna bibana skulle byggas för en beräknad kostnad af 3,000,000 kronor, och man därför använder skattemedel, är det troligt, eller är det möjligt, att i fall dessa 3,000,000 besparade skattemedel funnes, stateu icke då på ett förständigare sätt måhända skulle komma att använda des-a skattemedel, än som skulle ske här. Detta vill jag nämna, på det att ingen må låta dupera sig af den synvillan, att ett beslut om skattemedels användande skulle minska det olämpliga i förfarandet.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Mina herrar! Jag skall liksom den föregående ärade talaren be, att kammarens ledamöter äro vänliga att en stund följa med på den öfversiktskarta, som är bifogad Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Det har af Herr Olof Jonsson särskildt anmärkts såsom en egenomlighet och en svaghet med hela det föreliggande förslaget, att den linje, som är föreslagen för bibanan från Sveg till Hede ligger så nära inlandsbanan enligt den röda uppdragna linjen. Detta beror emellertid, som det framgår af den kungl. propositionen och som en blick på kartan tydligt ådagalägger, på förhållanden, öfver hvilka man icke är herre; det beror närmast på de stora fjällryggar, som finnas i trakten mellan den röda och den gröna linjen och som upptagas af Klöfjofjällen m. fl. Det är således tekniskt taget förenadt med mycket stora vanskligheter och kostnader att t. ex. låta hufvudbanan framgå från Sveg uteder den heldragna gröna linjen och sedermera strax söder om Vemdalen vika af uteder den prickade gröna linjen till Utanbergsvallen och så fortsätta norrut efter den röda. Vare sig man för bibanan tänker sig linjen Sveg—Hede eller Böle—Hede, måste det alltid bli fråga om en tertiärbana. Emellertid, det enda pass, där

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.
(Forts.)

man kan komma fram i riktning öster till väster, är efter den gröna prickade linjen, ungefär där landsvägen går; hvarje annan linje skulle orsaka oskäliga kostnader. Det framgår af undersökningen, att man efter denna gröna prickade linje måste använda en maximistigning af 20,7 : 1,000 i kurva med 200 meters radie, motsvarande 25 på 1,000 i rakt spår. Det är således synnerligen ogynnsamma tekniska villkor, och äfven för en så enkelt beräknad hufvudbana som inlandsbanan säkerligen mycket otjänliga; för denna hufvudbana bör man således ej använda den nu berörda linjen. Man hade dessutom i så fall ock kommit in på Klöfsjölinjen, den röda linjen å kartan mellan Klöfsjö och Åsarne, hvilken med sina starka krökar, som herrarna se, är ganska otjänlig. Man binder, med en sammanslagning af hufvudbanan och bibanan söder om Vemdalen, sig vid en för hufvudbanan otjänlig linje, som endast med orimliga kostnader kan bli fullt lämplig, och man binder sig vid hela Klöfsjölinjen, som i och för sig är ganska otjänlig.

Det torde vara utredt, att den linje, som är lämpligast för inlandsbanan och som kan vara lämplig utan att allt för mycket förlänga hufvudbanan, måste söderifrån gå efter den röda linjen och sedermera vika af vid Rönnebergsån efter den blå linjen. Huruvida den skall gå efter den prickade blå eller den raka blå linjen torde blifva föremål för ytterligare öfvervägande. Kanske det finnes någon lämpligare linje emellan. Emellertid är man således för hufvudbanan hänvisad till en sträckning, som icke ökar väglängden alltför mycket och som icke betingar alltför ökade årliga trafikskostnader.

En linje från Böle till Hede för bibanan, som ock undersökts, drabbas, som nyss nämndes, mindre af den anmärkning rörande svårigheten att komma fram, som kan riktas mot att i denna sträckning förlägga en hufvudbana, men som icke behöfver riktas mot en tertiärbana, än af det förhållande, att kostnadsskillnaden är relativt liten, hvarför och då banan icke går genom sådana utvecklingsmöjliga trakter, som sträckningen från Sveg, fördelarna af den förra sträckningen äro problematiska. Man ser ock hvilken besynnerlig krök den prickade gröna linjen till följd af naturförhållandena måste göra vid Vemdalen ända ned till Gråberget.

Då man dessutom betänker, att Härjedalen beträffande utfartsvägar på svenskt område hufvudsakligen haft dem öfver Sveg, som ligger väsentligt sydligare än Böle, och att således en bana med Sveg som utgångspunkt främjar afsättningen af de alster, som utföras från och införas till Härjedalen, torde det vara tämligen klart, att sträckningen Sveg—Hede är den under föreliggande förhållanden lämpligaste.

Hvad sedermera själfva den fråga beträffar, som den föregående ärade talaren hufvudsakligen sysselsatte sig med eller den: skall man öfver hufvud taget gifva sig in på att med statsmedel bygga en bana, som man kan säga på ett mera speciellt sätt sörjer för Härjedalens behof, eu bana som måste ha en lokalbanas karaktär, eller skall man ej bygga den, så må jag först säga, att det ofta kan vara en ren smakfråga, huru långt man i sådana fall skall gå och huru mycket staten skall ingripa, för att få till stånd en bana af den karaktär som den ifrågavarande, d. v. s. en bana, som till största delen blott har lokal

betydelse. Jag tror emellertid, att, äfven om man häfdar att staten ej i regel bör bygga lokala förbindelsebanor, man här har att räkna med och kan hänvisa på alldes särskilda förhållanden. Härjedalen är ett landskap, som sedan långliga tider haft att kämpa med dåliga kommunikationer. Med frånräknade af södra delen har det knappast några förbindelser alls med det öfriga landet, och vi veta alla, att befolkningen här med stor svårighet kan draga sig fram. Här torde således föreligga särskilda förhållanden som böra betinga, att statsmakterna räcka en aflägsen, tillbakasatt landsdel sin hand, utan att man behöfver befara alltför stora konsekvenser med afseende på liknande framställningar sedermera. Härjedalen har alltjämt sina väsentliga förbindelser öfver Norge till Rörås. Den föregående ärade talaren har i viss mån bagatelliserat betydelsen af den föreslagna järnvägen i det syfte, man här afsett, nämligen att genom sven-ka kommunikationer binda dessa trakter i stor utsträckning vid svenska orter. Det är naturligtvis svårt att säga, i hvad mån man kan genom denna bana undgå det beroende af norska köpmän, hvori trakten hittills stått, men säkerligen kan man vara öfvertygad om, att åtskilligt i det afseendet skall vinnas: befolkningen själf får en sporre till att, såvidt möjligt är, lägga om sina handelsförbindelser och få dem öfver Sverige. Det är tämligen tydligt att just i det afseendet har Sveg, Härjedalens hufvudort, sin stora betydelse som utgångspunkt för banan, då befolkningen därigenom lättare kommer i förbindelse och förenas med platser, hvarifrån den har att hämta sina lifsförnödenheter. Jag tror därför, att vi icke få bortse från den synpunkten, att här är fråga om en bana genom trakter, hvilkas förbindelser med Sverige behöfva stärkas och ökas.

Det är väl också så, att man icke bör räkna på det sättet, att det är så och så många invånare, så och så stora ränteutgifter och att det gör så och så mycket pr hufvud af ortsbefolkningen, som staten får bidraga till med järnvägsföretagets genomförande, utan man bör väl snarare räkna så, att provinsen har utvecklingsmöjligheter, som behöfva tillvaratagas, att det är fara för, att om provinsen lämnas åt sig själf, dess emigration blir större än hittills, i det att befolkningen i missmod öfver sin svåra belägenhet söker sin bärgning på annat håll, och så uppskattar värdet häraf, om det ock ej för närvarande kan ske i kronor och ören, i jämförelse med statsutgiften. Då kanske räkningen utfaller annorlunda. Och så må man betänka, att denna befolkning kan hafva anspråk på att den hjälpsamma hand från det öfriga Sverige, som den själf anser vara för sin hemorts utveckling af utomordentligt stor betydelse, räcktades den, äfven om det ej går af utan en viss ekonomisk belastning för statskassan såsom helhet.

Herr Olof Jonsson talade om, att de produkter, som skulle utföras öfver denna bana, hufvudsakligen skulle bestå i skogsaffallsprodukter, såsom kol och dylikt, och att det icke kunde blifva så mycket trafik på denna bana, därför att kolet icke tål kostnaden för en längre transport från skogen än 15 kilometer. Det är en siffra, som jag icke kan vidare yttra mig om, men jag har försport från Jämtland, att man till nya stationer, som uppstått vid inlandsbanan, kört sina kol 20 till 30 kilometer, och ifrån Häggenås har det meddelats mig, att ensamt

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.
(Forts.)

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.
(Forts.)

från denna station har det under vintern gått för omkring 200,000 kronor kol. Andra siffror visa, att från denna station har det under mars månad fraktats 1,699,025 kg. gods, hvarför fraktkostnaden utgjorde något öfver 16,318 kronor, och att det från stationen afsändts 1,166,121 kg., som betingat en fraktkostnad af nära 13,000 kronor. Detta blott som exempel på huru järnvägs-kommunikationer kunna utveckla rörelsen äfven i förut mycket svagt situerade trakter. Man har rätt att räkna med, att ökad trafik och ökad utveckling skola genom järnvägens tillkomst komma Härjeådalen till del och så småningom göra järnvägen mindre förlustbringande.

Tydligt är dock, att banan är af beskaffenhet, att den icke genast ger staten inkomst. Det framgår af järnvägsstyrelsens beräkning och det är en sak, som man må medge, men det finns förhållanden, då staten, äfven när den får göra en uppoffring, handlar rätt och riktigt med att anlägga en kommunikationsförbindelse. Det är tyvärr så, att när inlandsbanan kommer upp till åtskilliga fjälltrakter, vi där skola finna stationer, vid hvilka staten icke på länge kan beräkna att få någon afsevärd inkomst, och att på flera sådana en ren trafikförlust skall uppstå. Detta hade statsmakterna klart för sig, när de öfver hufvud gifvo sig in på att bygga järnvägar i Norrland; det har varit och förblir å en del trakter där så, att under en afsevärd tid framåt den ekonomiska afkastningen af järnvägarna blir minimal och att man till och med på många håll får räkna med en ren trafikförlust.

Den föregående ärade talaren sade också, att utskottet själf genom att uttala sig för, att skattemedel skulle användas för järnvägen, medgifvit, att det skulle bli en ekonomiskt ogynnsam bana, och han ansåg, att skattemedel borde användas på ett bättre sätt. Att banan icke är ekonomiskt bärkraftig har flera gånger framhållits; det har man icke stuckit under stolen med. I den kungliga propositionen har det uttalats, att banan icke är bärkraftig; men da Kungl. Maj:t icke ännu äskat något anslags meddelande för ifrågavarande ändamål, har frågan där icke varit uppe om bibanan borde byggas med skattemedel eller med lånemedel; det finge bero på öfvervägande till 1914, då anslagsbeviljande torde framkomma. För min personliga del anser jag, att skattemedel böra användas, och jag har därför intet att invända mot det uttalande, som redan nu härom gjorts i Riksdagen. Det är också väl bekant, att staten byggt åtskilliga delar af den nuvarande Norrlandsbanan med skattemedel. Låt vara, att den banan i afsevärd grad uppblomstrat, så att, om den än icke ger skäligen ränta, den åtminstone kommit till den punkten, att den i sin helhet lämnar ej så ringa driftöfverskott, så har dock en tid funnits, då jämväl den banan gått med ren förlust.

När nu Andra kammaren utan votering bifallit den kungl. propositionen jämväl med afseende å bibanan till Hede, så vågar jag uttala den förhoppning, att Första kammaren skall lika frikostigt visa sig behjorta ifrågavarande trakts behof och därigenom taga ett kraftigt steg mot målet att binda det förut så förbisedda och efterblifna Härjeådalen vid svenskt land och svenska trafikförhållanden.

Herr Lindblad, Anders: Sedan nu herr statsrådet och chefen för civildepartementet yttrat sig, är det icke mycket att tillägga för dem, som stå på utskottets ståndpunkt. Det är alldeles klart, att det vid den förberedande behandlingen varit en viss tveksamhet hos alla dem, som haft med saken att göra, om lämpligheten att bygga denna bana, men allt efter som man har kommit närmare in på frågan, har man funnit, att det dock finnes åtskilliga skäl, som tala för banans byggande med statsmedel, och de skälen ha ju alldeles nyss utvecklats.

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.
(Forts.)

Framförallt har det varit nationella och kulturella synpunkter, som varit i viss mån bestämmande, för att jag gifvit min röst för den kungl. propositionen. Därtill har ju också kommit, att det icke är fråga om att förr än tidigast år 1915 påbörja banans byggande, att det således icke är fråga om att omedelbart göra det. Tidigast år 1915 kan ju betyda, att det kan gå ett och annat år utöfver denna tid, och det förefaller mig som om när vi nå fram ett par tre år längre, skulle det icke vara omöjligt att förutom byggandet af Sveg—Brunflobanan vidtaga åtgärd för att åstadkomma järnvägen Sveg—Hede.

Den tredje synpunkten, som varit bestämmande för mig, har varit den, att utskottet beslutit sig för att föreslå, att banan skall byggas för skattemedel. Vi äro alla på det klara med, att banan icke på länge, om ens någonsin, kan bli fullt bärkraftig. Därför har det syns utskottet, som om man här icke borde anlita länevägen för de medel, som för banans byggande äro behöfliga. Nu har det från den förste ärade talaren gjorts mycket starka invändningar mot utskottets hemställan om bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Jag kan icke förstå, att den talaren inlade en sådan intensitet mot denna bana. Det är sant och visst, att vi måste se till vår stats finanser, så att vi icke förbygga oss på ett och annat område och icke genom att bevilja medel sätta staten i finansiella svårigheter. Jag tycker emellertid ändå, att detta anslag är för litet för att däraf göra en så stor finansiell fråga, som den förste ärade talaren gjorde. Det gäller ju här endast knappa tre miljoner kronor, och det kan väl icke vara lämpligt att just när det gäller mindre anslag föra fram det gröfre artilleriet, om faran för våra finanser. När vi togo ett sådant steg, som byggandet af inlandsbanan, som är betydligt dyrbarare, då kunde det kanske hafva varit på sin plats, att man framfört faran för den finansiella krasch, som nu skulle tilläfventyrs komma genom byggandet af Sveg—Hedebanan, men då hörde jag icke talas om, att en sådan fara förelåg.

Nu är det ju så, att det icke är, såsom den förste ärade talaren antydde, blott befolkningen i de kommuner, som banan genomlöper, som får gagn af denna bana, utan det är väl så, att det är så godt som hela Härjedalen, som får fördel däraf, ty Hede betecknas såsom hjärtat i Härjedalen. Genom att hela det stora området, som ligger omkring Hede, kan genom banan komma i förbindelse med sydligare trakter, tror jag, att detta innebär en så stor fördel för befolkningen i sin helhet, att det väl försvarar sig, om staten därför ådrager sig vissa utgifter.

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.
(Forts.)

Konsekvenserna af denna banas byggande med statsmedel, som den förste ärade talaren yttrade sig om, kunna väl icke blifva så farliga. Det är väl ändå så, att Riksdagen har i sin makt att fatta beslut om hvarje särskild fråga, och om det skulle visa sig, att någon framkommer med en motion, som man icke tycker vara lika väl motiverad som denna om Sveg—Hedebanan, har ju Riksdagen tillfälle att afböja den och säga, att det på intet sätt kan jämföras med förhållandena beträffande Sveg—Hedebanan och därför icke får föranleda några utgifter från statens sida. Jag tycker, att konsekvenserna härvidlag bör man icke fästa alltför stor vikt vid, emedan det ju är Riksdagen själf, som i alla dessa fall fattar beslut.

Herr talman! Jag kan icke se annat, än att Riksdagen gör klokt uti att nu komma denna befolkning till hjälp, som hittills varit hänvisad till att på andra sidan den svenska gränsen hämta sina lifsnödenheter och allt annat behöfligt. Och då det förefaller mig, som om denna banas byggande är en angelägenhet, som bör vara statens, skall jag därför be att få yrka bifall till utskottets framställning.

Herr Sehlin: Jag ber att få yttra några ord icke blott därför, att denna fråga nära berör det län, jag representerar, utan också därför, att jag under två års tid haft min verksamhet förlagd till Hede pastorat och då ganska väl lärde känna förhållandena däruppe.

Vilja nu herrarna se på kartan vid den kungl. propositionen, vore det bra.

Det är alldeles klart, att hufvudbanans räntabilitet och trafikförmåga komma att nedsättas, om den måste göra stora krokar in bland fjällen, hvilket medför för banan starka stigningar. Om nu Hedebanan icke kommer till stånd, så är det ju tämligen klart, att hufvudbanan måste dragas fram öfver Klöfsjö, såvida man vill taga någon hänsyn till Härjedalens förhållanden, men hvad blir då följden? Jo, följden blir, att banan kommer att kosta 450,000 eller i rundt tal en half miljon kr. mera, bli längre och för all framtid kostsamare att trafikera. Men det är icke nog härmed, utan följden blir också, att hela Rätansbygden och Ofverhogdalsområdet bli lidande, och att för Härjedalen föga vinnes genom att få en bana till Klöfsjö, ty allfort reser sig de stora Vemdalsfjällen som en väldig mur mellan Härjedalen och banan. Det finnes visserligen en fem mil lång landsväg mellan Hede och Klöfsjö, men den går öfver Vemdalsfjället och erbjuder milslånga backar med en stigning öfver 300 meter. En mil går den öfver själfva högplatån, där det aldrig kan bli fråga om snöplogning, och därför är denna väg tidvis under vintern nästan ofarbar åtminstone för lass. Sålunda kan det icke bli tal om, att en bana till Klöfsjö skulle kunna tillgodose Härjedalens kommunikationsbehof såsom Sveg—Hedebanan, och att den skulle utlösa de utvecklingsmöjligheter, som finnas här. Går den till Klöfsjö, har den ingen betydelse för socknarna ofvanför Hede. Men om Sveg—Hedebanan kommer till stånd, kan man taga Rätanslinjen, som också föreslagits. Den blir kortare, 450,000 kronor billigare och för all framtid mindre kostsam att trafikera.

Jag tror, att om man beräknar hvad man vinner därpå, så uppväger det till betydande del kostnaden för bibanan. Men största vin-

sten blir naturligtvis, att Härjedalens lokalintressen verkligen tillgodoses genom en bana, som går genom de utvecklingskraftigaste trakterna och tränger fram till själfva hjärtat i provinsen, som är Hede.

Man säger vidare, att här är ett synnerligen improduktivt företag, ty det kommer att gå med stor förlust. Härjedalen är nämligen fattigt. Det är sant, att banans ekonomiska bärkraft, sådan den framställts i beräkningarna, synes svag, och det är nog så, att dess räntabilitet för närvarande icke är lofvande, men det skall väl icke nödvändigt behöfva så förblifva för all framtid, och järnvägen här skall väl, liksom andra järnvägar, småningom göra sig mera räntabel.

Man har sagt, att det är små utvecklingsmöjligheter. Jag skall icke repetera, hvad som därom står i den kungl. propositionen, men jag skall be att få framhålla något, som icke kommit fram.

Det är ju af stor betydelse för skogsbruket, att man kan taga vara på affallet i skogarna för att framställa nya värden i form af kol och tjära. Det har sagts mig, att efter tillkomsten af Sveg—Orsabanen, så upprättade man invid den två tjärbrännerier, och de ha så många beställningar att effektuera, att de icke kunna hinna med dem alla. Härjedalen har öfver en och en half miljon tunnland skogsmark, som delvis beröres af banan. Man skulle kunna afsätta träkolen till mellersta Sveriges järnproducerande trakter, som ligga ganska nära. Vidare är att märka, att staten själf har öfver en half miljon tunnland skogar och renbetesfjäll däruppe och borde gifvetvis vara intresserad af att kunna uttaga de största möjliga värdena i de skogar, den själf har.

Men den största betydelsen får banan för jordbruket, ty hufvudnäringen har af ålder varit och måste vara jordbruket och boskapskötseln. Öfre Härjedalen torde aldrig kunna blifva sädesproducerande på grund af det hårda klimatet, men gräs och grönfoder kan det med framgång odla. Blott en kvarts procent eller närmare uttryckt 0,28 procent af Härjedalens jord är odlad, men det finnes stora vidder, som kunna läggas under plogen. Endast efter Vemån, där banan skulle gå fram, finnas tio à tolf tusen tunnland, som med fördel skulle kunna tagas till bruk för odling af gräs och grönfoder. Jag vill anföra ett yttrande af professor Högbohm i hans arbete Norrland. Han säger: »Den största kända förekomsten af vivianit finnes i en myrkomplex i Vemdalens socken i Härjedalen». Jag ber att få nämna, att en del af denna vivianit består af 20,54 procent fosforsyra, och de, som förstå sig på saken säga, att detta ger myrarna stort odlingsvärde. Att det också visat sig praktiskt lönande, framgår af de försök, som gjorts vid Floda i Vemdalen, där man skördat 29 till 30 tusen kg. grönfoder på ett hektar. Enligt en uppgift, som jag erhållit från Funäsdalen, har man där skördat 8 à 9 tusen kg. torrfoder på ett hektar. Kommer järnvägen och med den förbättrade anskaffnings- och afsättningsmöjligheter, skall jordbruket säkert göra stort uppsving och med det äfven boskapskötseln, isynnerhet som den understödjes af kraftiga beten på fjällsluttningarna. Man har redan börjat med kontrollföreningar och afvelscentra för den utmärkta fjällrasen.

Jag skulle kunna tillägga åtskilligt om bergsbruket, men ber endast att få erinra om att redan år 1688 upprättades ett kopparverk

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.

(Forts.)

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.
(Forts.)

uppe vid Ljusnedal, som bearbetades till år 1869. Under åren 1762—1763 inrättades masugn, stångjärnssmedja och manufakturverk. Såsom ett exempel på det utbyte, man erhöll, vill jag nämna, att från och med år 1738 till och med år 1756 togos upp ur koppargruftan 403 skeppund 16 lispund råkoppar, och år 1861 uppfordrades ur ett enda schakt 5,033 centner järnmalm. Bruksrörelsen måste nedläggas år 1869, men icke af brist på malm utan därför, att bruket icke kunde konkurrera med andra bruk, som började få bättre kommunikationer och afsättningsmöjligheter.

Men om det nu finnes sådana utvecklingsmöjligheter, hvarför bygger man då icke själf järnväg och begär lån ur bibanefonden? Jo, helt enkelt därför, att befolkningen är för fåtalig och för fattig. Herrarna torde hafva observerat uppgiften i den kungl. propositionen, att det år 1907 fanns summa tre personer i hela Härjedalen, som hade en inkomst af 6,000 kronor eller därutöfver och icke mer än 26 personer, som hade en inkomst af 2—6,000 kronor. Dessutom tryckes befolkningen af exceptionellt höga skatter, 105—165 öre per fyrk, betungande vägunderhåll och sugande indirekta skatter. Efter måttet af sina krafter hafva dessa kommuner sökt främja sina kommunikationer. Så lämnade de till Orsa—Svegbanan ett par hundra tusen kronor och nu hafva de upplåtit mark kostnadsfritt och erbjudit fria sliprar. Detta blir ju ett betydande bidrag, fastän det lämnas in natura. För öfrigt borde väl billigheten kräfva, att man toge hänsyn till de stora värden, som Härjedalen verkligen lämnat och lämnar. Jag vill erinra om, att staten under åren 1896—1905 från sina skogar däruppe erhölet en ren behållning af 1,589,336 kronor 25 öre. Under tioårsperioden 1900—1909 flottades i endast den delen af Ljusnan, som faller inom Härjedalen, enligt approximativ beräkning 14,529,945 stycken timmer. Så flöto Härjedalens rikedomar bort för att skapa starka skatteobjekt på andra håll, och jag är viss om, att Härjedalens skogar ökat bevillningskronornas antal äfven här i Stockholm. Men däruppe stannade fattigdomen kvar och det blir allt glesare både på skog och folk, och allt flera bli i behof af understöd. Hade Härjedalen fått skogsaccis, när dess representant för snart 30 år sedan motionerade därom, hade det nog haft råd att bygga denna bana själf.

Staten har för stora summor inköpt renbetesland åt de 177 lappar, som finnas däruppe. Jag missunnar dem icke detta, men med den erfarenhet jag har är jag öfvertygad om, att den bofasta befolkningen däruppe i fjälllandet kämpar en kamp lika hård och bitter för sin tillvaro som någonsin lapparne, och jag är äfven viss om, att det odlingsarbete, de bofasta utföra, är af större värde för landet. Här behöfves ett handtag från statens sida äfven till dem, och just nu bör det gifvas, ty i dessa dagar genomgår Härjedalen och dess befolkning en verklig kris. Baggböleriets värsta tid är nu förbi och den gröfsta skogen är afverkad. Lagen om förbud för bolag att förvärfva skogar och lagen om skyddsskogsgräns, som lade en betydande del af Härjedalen under skyddsskogsområdena, hafva i förening nödvändiggjort en stor inskränkning i skogsafverkningen. Följden häraf har blifvit, att en stor del af befolkningen icke nu i samma grad som förr kan få arbetsförtjänst i skogarna och står mellan valet att antingen återgå

till det försummade jordbruket eller utvandra och bryta bygd i Canada och vid Mississippi, där de lära få jorden fritt. Nu kunna de dock på rimliga villkor få jord, ty bolagen vilja gärna sälja inägojorden. Jag är viss om, att blotta beslutet i dag om denna banas byggande skulle i väsentlig grad gifva mången impuls och eggelse att stanna kvar hemma och försöka förbättra de utkomstmöjligheter, som finnas i det egna landet.

Till sist vill jag understryka utskottets ord, att det här gäller att »vid Sverige närmare binda befolkningen i dessa trakter», och detta är för mig ett verkligt skäl. Vi hafva lärt oss i historien, att Sverige eröfrade Härjedalen genom freden i Brömsebro 1645, men detta är en sanning med modifikation. Än i dag behåller Norge det öfre Härjedalen i merkantilt, ekonomiskt och kommunikativt hänseende. Såsom exempel vill jag anföra, att genom tullstationen i Funäsdalen ingo under de tre första månaderna af detta år 304,374 kg. lifsförnödenheter i form af mjöl, fläsk, hafre och hö. Af Konungens befallningshafvandes femårsberättelse framgår, att år 1905 funnos i Hede pastorat två egendomar, som ägdes af normän. År 1900 hade deras antal vuxit till 20 och år 1905 till 24. Det är påtagligt, att Härjedalen är ekonomiskt beroende af norska köpmän. Men beroendet visar sig äfven på annat sätt. Jag har fått en handling, som visar, att en Tönnäsbonde dömts till böter eller »Fængsel paa Vand og Bröd» i femton dagar, därför att han kört på den norska landsvägen med för smala hjulringar. Det står för mig som ett kulturarbete, en försvarsgärning att söka eröfra äfven denna del af Sverige åt svenskarna. Nu kan det sägas, att detta är blott ett känsloskäl, men herrarna få verkligen förlåta mig, om jag bär fram ett sådant, ty jag har själf lefvat däruppe ibland dem och känt något af deras känslor. Jag har sett de små grå stugorna ligga så tröstlöst ensamma, fjärran och armt. Däruppe lyssnar man i dag till det svar, som vi gifva på deras bön. Blir det nej, så nedslås deras lefnadsmod och deras tro på sitt land. Blir det ja, väckes hoppet och växer modet att lefva, och det blir ett tillskott till vårt nationella lif, äfven om det icke kan räknas i kronor och ören.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Roos: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att om man skulle betrakta denna fråga blott under synvinkeln af de inkomster pr dag och bankilometer, som järnvägen Sveg—Hede kunde komma att lämna, så hade man allt om förslaget ovanligt små förhoppningar att kunna realisera det, men jag tror, att det ibland finnes förhållanden, som göra, att man icke enbart får lägga den ekonomiska synvinkeln på en sådan sak som denna. Jag tror, att då vi förra året beviljade anslag till Matarengibanan i Tornedalen, så var det icke det ekonomiska utbytet af banan, som vi i första hand tänkte på, utan vi åsyftade, att med fasta stålband binda och stärka den svenska kulturen i Tornedalen.

Hvad som då var förhållandet med Tornedalen, det är nu enligt min uppfattning förhållandet med afseende på det föreliggande förslaget rörande banan Sveg—Hede.

Emellertid kan jag icke för min del biträda det utaf Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Enligt min uppfattning måste det vara ett hufvudsakligt villkor, att riktningen af inlandsbanan icke på något sätt

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.
(I'orts.)

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m. får vara beroende på tillkomsten eller icke-tillkomsten af järnvägen Sveg—Hede, ty inlandsbanan är en transitobana, hvilken, såsom chefen i generalstaben sagt, på kortaste väg och lämpligaste sätt skall förbinda Sveg och Brunflo.

(Forts.)

Med afseende på sträckningen af Sveg—Hedebanan lider förslaget af flera icke oväsentliga brister. Vi skola hafva en transitobana, nämligen inlandsbanan, som skall vara den kortaste och lämpligaste leden mellan Sveg och Brunflo, och vidare skola vi hafva en bana, som skall förbinda Härjedalens hjärtpunkt, Hede, med denna inlandsbana, men se vi på kartan, som bilagts Kungl. Maj:ts proposition, så finna vi, att den blifvande inlandsbanan och Sveg—Hedebanan löpa parallelt på en sträcka af ungefär 40 kilometer och att afståndet dem emellan icke uppgår till mer än i medeltal 15 kilometer. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har påpekat, att tekniska förhållanden gjort det svårt att gifva banan en annan sträckning, d. v. s. föra den rätt öster ut från Hede för att träffa inlandsbanan, och är jag villig tro att så är förhållandet, om man alltjämt fasthåller vid att af staten anlagd bana, under alla förhållanden skall byggas bredspårig.

Vid en banas anläggande är det två faktorer, som i ovanligt stor omfattning äro bestämmande för byggnadskostnaderna. Den ena är bestämmelsen med afseende på radiens storlek och den andra rör den största tillåtna stigningen.

Jag vill gärna medgifva, att Kungl. Maj:ts med afseende på radialförhållandena gått längre än hvad klokheten bjuder, ty de erfarna järnvägsbyggare jag haft tillfälle att samtala med hafva enstämmigt förklarat, att äfven de hysa den uppfattningen att en radie af 200 meter på en normalspårig bana är någonting synnerligen olämpligt, ja rent af monstruöst. Återstår att tillse i hvad mån en ändring i stigningsförhållandena kan minska svårigheten att föra Hedebanan ut till inlandsbanan i rakt östlig riktning. Vi skola därvid finna, att dessa svårigheter blifva högst väsentligt mindre, om den vid en trefotsbana praktiskt möjliga stigningen 40 : 1,000 användes i stället för det kungliga förslagets 25 : 1,000. Redan förra året, när det var fråga om en järnväg i Tornedalen, hade jag tillfälle framhålla de framstående egenskaperna hos 3-fotsbanan, hvaraf vi hafva flera tusen kilometer i vårt land, och som visat sig vara en typ, som fyller mycket stora anspråk. Huru är det nu med samfärdsförhållandena beträffande banan Sveg—Hede? Järnvägsstyrelsen säger, att trafikbehovet är så ringa, att det torde kunna tillgodoses med tre à fyra tåg i hvardera riktningen i veckan. Trafikbehovet är sålunda så ringa, att det är alldeles själfallet, att fraktinkomsterna icke i någon mån kunna betäcka trafik-kostnaderna och ännu mindre förränta de medel, som nedlagts i banan. I detta afseende hafva också vederbörande myndigheter klart och tydligt sagt ifrån, att de ekonomiska förutsättningarna äro synnerligen kläna.

Då enligt min uppfattning sträckningen af denna bana icke är lämplig eller riktig, och den typ, som förordats till användande icke heller är den rätta, har jag icke kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag, utan skulle gärna se, att förslaget komme igen nästa år, och att veder-

börande vid dess omarbetande funne lämpligt att beakta de direktiv, som under diskussionen här i dag lämnats.

Med afseende å det sätt, hvarpå banan skulle ävägabringas, har det talats om, att den skulle byggas såsom statsbana. Jag för min del tror icke, att detta är det rätta sättet. Det har också talats om, att tvärbanorna till inlandsbanan skulle erhålla lån af staten, motsvarande $\frac{3}{4}$ af kostnaden, och den fjärde fjärdedelen skulle fyllas af enskilda. Det har klart framhållits, att möjlighet icke finnes att i detta fall anskaffa en fjärdedel medelst aktieteckning, och jag tror därför, att den riktiga lösningen vore, att Riksdagen lämnade ett rent anslag motsvarande $\frac{1}{4}$ af kostnaden och lämnade ett lån, svarande mot de öfriga tre fjärdedelarna. Mycken liten anledning finnes visserligen att tro, att banan skall kunna förränta det i densamma nedlagda kapitalet, men det blefve på detta sätt mindre skarpa afvikelser från de normer, som hittills varit gällande vid subventioner af enskilda järnvägar.

Hvad jag nyss nämnde om 3-fotsbanan, anser jag vara af mycket stor betydelse. Ty i och med detsamma som inlandsbanan sträcker längre norrut, blir behofvet af tvärbanor till denna inlandsbana större och större, och alla ådror kunna vara pulsådror, utan en del få nöja sig med en mera underordnad roll. Jag tror, att det i viss mån skulle vara af prejudicerande betydelse om vid bestämmandet af anslag till dessa tvärbanor till inlandsbanan undersökning verkställdes, huruvida det icke vore lämpligt att omfatta den typ, som jag nyss omnämnde och som vid anläggandet af enskilda järnvägar med stor framgång blifvit använd. Om vi använde det af kungl. järnvägsstyrelsen upprättade förslaget och bygga en smalspårig bana, finnes det möjlighet att för kostnadsförslaget genomföra förslaget, men att för en kostnad af 35,000 kronor pr kilometer, eller med rullande materiel 40,000 kronor pr kilometer, bygga denna bana, vågar jag försäkra är omöjligt.

Herr talman, jag har endast velat framföra dessa betänkligheter mot det föreliggande förslaget och har intet yrkande att göra.

Herr Nilsson, Johan: Af de hållna anförandena skulle man kunna få den uppfattningen, att Riksdagen stode inför eventualiteten att vägra hvarje anslag till järnvägsbyggnader i dessa trakter. Ingen har emellertid yttrat sig mot att bygga stambanan Sveg—Brunflo, men däremot hafva åtskilliga talare opponerat sig mot, att man samtidigt i dessa bygder skulle bygga två järnvägar. Om man ser på kartan, finner man, att sträckningen af de båda järnvägarna till allra största delen går parallellt, och af den kungl. propositionen framgår det, att de trakter, som hafva någon betydelse i jordbruks-hänseende, icke få så långt till stambanan. Från den västra delen af Härjedalen kan man icke, äfven om järnvägen kommer dit, förmoda, att det blir någon större afsättning af landtmannaprodukter. Det heter i den kungl. propositionen om dessa orter: »Hela provinsen tillhör med få och små undantag moränlidernas och de stora myrarnas region och utgör för öfrigt ett ödsligt och vildt bergland, som i väster öfvergår i fullständig fjällnatur, så att flera bergstoppar där bära snöhättor större delen af sommaren. Jordmänen är öfverhufvud mycket svag, vanligen bestående

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.
(Forts.)

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.
(Forts.)

af sand- eller grusjord, utan kalk eller ock af myrjord på sandbotten.» Ja, det är icke vidare uppmuntrande, när man får sådana uppgifter, att bevilja åtskilliga miljoner, som icke blott icke gifva någon ränta utan äfven draga med sig årliga utgifter af åtskilliga tiotusentals kronor. Beträffande skogarna heter det i den kungl. propositionen: »Genom ett utbildadt flodsystem hafva skogarna i hela Härjedalen kunnat afverkas och afverkningen har äfven mångenstädes bedrifvits hårdhänt.» Det har sålunda icke varit brist på kommunikationsmedel, då det gällt att afverka skogarna däruppe. De affallsprodukter, som skogarna lämna, hafva mindre betydelse. Af fackmän i dessa orter har jag hört, att man numera flottar ganska små dimensioner och det som blir öfver är af ringa betydelse. Om man emellertid skall vänta med bibanan till kommande tider, synes det mig, som om det riktigaste vore, att stambanan drages öfver Klöfsjö. Af den kungl. propositionen framgår, att dessa trakter äro betydligt folkrikare än trakterna omkring Rätan, och därjämte skulle man äfven komma i närmare förbindelse med den nordvästra delen af Härjedalen.

Herr Sehlin sade, att vägen öfver Klöfsjö skulle vara betydligt längre, men detta öfverensstämmer icke med uppgifterna i den kungl. propositionen. Då jag icke heller kan finna, att trakterna omkring Klöfsjö eller Rätan skulle hafva någon som helst nytta af den påtänkta bibanan, anser jag icke att det är nödvändigt att i detta sammanhang besluta om bibanans byggande.

På grund af hvad jag nu anfört anhåller jag, herr talman, att få instämna uti det yrkande, som gjorts af herr Jonsson.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Det är icke mycket nytt att säga, utöfver hvad som redan sagts till förmån för den kungl. propositionen och utskottets utlåtande. Jag skall emellertid be att med några ord få vända mig mot hvad herr Roos anförde.

Herr Roos talade om, att sträckningen af inlandsbanan icke på något sätt finge blifva beroende af ifrågakvarande bibana. Jag ber då att få något litet påminna herrarna om, under hvilka förutsättningar Riksdagen beslutade att bygga den dyrbara inlandsbanan. Genom denna banas byggande ansåg man sig icke kunna närmare förbinda gränstrakterna till Norge med Sverige, emedan Inlandsbanan gick för långt från gränsen. Man tänkte sig, att ett flertal tvärbanor, som skulle föra till inlandsbanan, skulle vara tillräckliga för befolkningens behof. Man har alltid tänkt sig, att dessa tvärbanor skulle byggas till $\frac{3}{4}$ af lånemedel och till $\frac{1}{4}$ af enskilda medel. En annan förutsättning var också att banorna skulle byggas efter samma spårvid som inlandsbanan, ty eljest ansåg man icke, att de skulle komma att få den betydelse, som man ville vinna genom dem. Jag tror därför icke, att det, såsom herr Roos sade, skulle vara mycket klokare att bygga denna bana smalspårig. Det ingår icke i det system, som Riksdagen slog in på, då den beslöt att bygga inlandsbanan.

Herr Roos sade vidare, att de tekniska bestämmelserna för tvärbanorna voro sådana, att man kunde bygga dem ofantligt billigt. Detta är ju ett erkännande från en sida, som vill afslag å den kungl. propositionen. Ty det viktigaste, som kan sägas mot den kungl. pro-

positionen är, att den skulle komma att kosta staten för mycket penningar!

Det viktigaste skälet, som från statens synpunkt kan anföras mot byggandet af denna bana, tror jag, är det som herr Jonsson omnämnde i början af sitt stora anförande, nämligen det, att om vi bygga denna bana, så ha vi därigenom åstadkommit ett prejudikat, som är fasligt svårt att komma ifrån. Sedan kan man komma med hvilka pretentioner som helst med afseende på mindre bärkraftiga järnvägar. Om herrarna läsa det utlåtande, som statsutskottet lagt fram, tror jag dock, att herrarna skola finna, att det icke är så farligt. Utskottet har, efter att hafva talat om, att det bästa vore att bygga denna bana som andra tertiärbanor, såsom det viktigaste skälet för denna bana — jag talar nu icke om det nationella skälet och fattigdomsskälet, ty därom har förut talats tillräckligt — anført, att skall Riksdagen fatta beslut om byggandet af denna bana, bör det ske af skattemedel, och om Riksdagen går in härpå, blir det en god hämsko mot att bygga banor i onödan och på grund af lättsinniga premisser.

Herr Jonsson sade: om vi besluta att bygga denna bana af skattemedel, så kommer jag att fråga: kunna icke dessa skattemedel användas på ett förständigare sätt? Jo, herr Jonsson, detta är nog möjligt och i synnerhet, om man ser saken rent ekonomiskt. Men den, som hörde det anförande, herr Sehlin nyss höll, får nog med rätta den uppfattningen, att det från svensk synpunkt sedt kan vara förständigigt och klokt att begagna andra synpunkter och att använda skattemedel på detta sätt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Lamm: Jag kan i det hela ansluta mig till hvad den föregående talaren yttrat. Efter mycken tvekan anslöt jag mig å den afdelning af statsutskottet, som haft att förberedande behandla detta ärende, till Kungl. Maj:ts förslag och jag gjorde det därför, att afdelningen ville, att banan skulle byggas af skattemedel. Jag gick till och med så långt, att jag i någon mån ville binda Riksdagen och föreslog därför, att en half miljon redan i år skulle afsättas af skattemedel till banans byggande. Jag tänkte mig, att en half miljon kronor skulle afsättas årligen i sex års tid. Jag frågade mig själf, om jag i så fall ville vara med om att besluta företaget, som måste betraktas som en kulturgärning, ty från ekonomisk synpunkt kunde jag icke vara med därom, och på denna fråga svarade jag ja. Hvar och en, förmodar jag, måste i denna sak ställa samma spörsmål till sig själf, och det beror då på det svar han får, huru han skall rösta i denna fråga.

För min del ber jag, herr talman, att få tillstyrka utskottets förslag.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende å mom. a) och c) af förevarande punkt endast yrkats, att hvad utskottet hemställt skulle bifallas.

På gjord proposition biföll kammaren hvad utskottet i dessa två moment hemställt.

Om anläggning af statsbana från Sveg till Brunflo m. m.
(Forts.)

Härefter yttrade herr talmannen, att beträffande mom b) af nu föredragna punkt vore yrkadt, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag och den väckta motionen i ämnet.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 1 mom. b) af sitt utlåtande nr 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts förslag och den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 32.

*Om
förvärfvande
åt staten af
järnvägen
från Orsa
till Sveg.*

Punkten 2.

Herr von Stapelmohr: Föreliggande motion om inledande af underhandlingar om förvärfvande för statens räkning af järnvägen Orsa—Sveg, har väckts i båda kamrarna af representanter för Kopparbergs, Gäfveborgs och Jämtlands län. Då jag tillät mig att fram-bära denna motion i Första kammaren, hade jag visserligen i minne, att Riksdagen i allmänhet icke visat sig benägen att på framställning af enskild motionär fatta beslut om byggande af en ny bana eller in-lösande af en färdig sådan. Men jag hyste den förhoppningen, att Riksdagen i förevarande fall icke skulle tveka att i någon mån göra afsteg från sin gamla praxis, enär frågan här icke gällde omedelbart inlösande af en redan färdig bana, utan allenast inledande af under-handlingar för att i statsbanenätet och den blifvande inlandsbanan in-foga en ny järnvägs-länk, hvilken obestriddig är för ändamålet be-höflig. Den länken är redan färdig och bör så snart som möjligt in-fogas i statens järnvägsnät. Tanken härpå har fått ett starkt stöd just genom de af Första kammaren nyss fattade besluten om byggande af tvenne järnvägar i Härjedalen, hvilka båda två skola konnekteras med Orsa—Svegbanan i norra ändan af denna bana eller i Sveg. Gif- vet är, att ändpunkten af statsbanan icke kan stanna i Sveg. Omstän-digheternas egen makt kommer att drifva ändpunkten längre söderut och första anhalten bör då vara Orsa, som är en betydande järnvägs-

knut, därifrån banor leda öster ut till statsbanan och söderut till Mora samt vidare till Falun och Väneren.

*Om
förvärfvande
åt staten af
järnvägen
från Orsa
till Sveg.
(Forts.)*

Uppgörelse om inlösande af denna bana kan säkerligen träffas på för staten gynnsamma villkor, då banans ägare icke kunna påräkna någon vinst af sitt företag. De ha på denna järnväg nedlagt mycket pengar, för att erhålla en nödvändig kommunikationsled, och för kommunerna i Härjedalen var det en lifssak att genom lättare kommunikationer kunna förbättra de rent af olidliga förhållanden, under hvilka de hittills fått draga sig fram. Statens fordran i denna järnväg uppgår redan nu till omkring 5,200,000 kronor. Anläggningskostnaden för järnvägen är bokförd till omkring 6,700,000 kronor. Skillnaden mellan dessa belopp, ungefär halfannan miljon, är icke så stor, att det skulle blifva särskildt betungande för staten att betala beloppet. Banan är solidt byggd och ordentligt underhållen och kan för lång tid framåt uppbära den trafik, som kommer från statsbanan norr om Sveg.

Man har hyst misströstan, att statens inkomster skulle blifva alltför låga, om staten inläte sig på detta företag. Jag vill med anledning häraf erinra, att trafikinkomsterna på Orsa—Sveg-banan, alltifrån trafikens början räckt till täckande af driftkostnaderna och dessutom lämnat något öfverskott. Inkomsten har jämväl ökats år från år. När nu statsbanorna från Sveg till Hede samt från Sveg till Brunflo kommit till stånd, stegras trafiken på denna bandel Orsa—Sveg högst betydligt, ty den får mottaga hela genomgångsrafiken från banorna norr och söder om Orsa. Jag är öfvertygad om, att i statens hand kommer denna bana att bli den bäst gifvande delen af hela inlandsbanan.

Nu kan man fråga: hvarför äro då banans ägare så angelägna att sälja banan? Jo, de kunna icke påräkna någon viust, därför att banan tryckes af så stor skuld till staten. Men för Härjedalens kommuner — det är på dem, jag i synnerhet tänker — är det af särskild vikt att kunna få tillbaka någon del af det kapital, de nedlagt på banan. De ha ansträngt sig till det yttersta för att anskaffa detta kapital, de ha lånat pengar och på lånen få de betala dryga räntor. Nu skola deras svaga krafter ytterligare spännas för att de skola kunna fullgöra de fordringar, som staten på dem uppställer för de nya bandelarna.

Förslaget om inlösande af banan har icke funnit nåd inför statsutskottets ögon, men såvidt jag kan läsa statsutskottets yttrande rätt, synes äfven statsutskottet hafva den meningen, att banan bör komma i statens hand. Jag byser därför den förhoppningen, att Kungl. Maj:t häri skall finna en anledning att taga upp frågan.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Ja, herr talman, jag tänkte först ej yttra mig, när den senaste talaren ej hade något yrkande, men jag vill dock be att få fästa uppmärksamheten på, att det förekom en lika lydande motion i fjol, då det nämligen var fråga om, att staten skulle inleda underhandlingar om inköp af Orsa—Svegbanan, och att Riksdagen då svarade, att den saken ville den öfverlämna till Kungl. Maj:t. Och jag är öfvertygad, att Kungl. Maj:t skall göra det, när Kungl.

*Om
förvärfvande
åt staten af
järnvägen
från Orsa
till Sveg.
(Forts.)*

Maj:t finner det lämpligt. Jag anser, att precis samma skäl, som lågo till grund för Riksdagens beslut förra året, hafva legat till grund äfven för det beslut, som statsutskottet i år har föreslagit Riksdagen att fatta. Det enda skäl, som den siste ärade talaren haft för att ännu en gång komma fram med sin motion, synes vara hvad han sagt om de här fattiga Härjedalskommunerna, att dessa nämligen borde få igen de pengar, som de lagt ned i denna järnväg. Ja, vi hafva ju nyss så ömt tänkt på Härjedalen, att man ju skulle kunna tänka sig, att Riksdagen resonerar som han äfven i förevarande afseende. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på att af de 1,900,000 kronor, som blifvit nedlagda af kommunerna i denna järnväg, hafva ej mindre än 1,250,000 kronor tecknats af Orsa kommun. Och hvarför har då denna kommun gjort det? Jo naturligtvis därför, att denna järnväg för Orsa kommun är af alldeles ofantligt stor nytta med hänsyn till den stora rikedom, som den har i sin besparingsskog. Jag kan ej finna, att när staten har lagt ner så mycket pengar i denna järnväg genom att först bevilja ett stort lån och, sedan när man ej kunnat komma längre med bygget, ett stort lån till på 2,200,000 kronor — att vi då, säger jag, skulle till den grad ömma för dessa kommuner, att vi nu på enskild motionärs anhållan skulle skriva till Kungl. Maj:t och skynda på Kungl. Maj:t i detta afseende. Jag är öfvertygad, att Kungl. Maj:t kommer att handla tids nog. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmquist: Herr talman! Jag skall ej länge upptaga tiden i den föreliggande frågan, men jag har egentligen uppkallats af min medmotionär, hvilken, om ej med känsla af tacksamhet, så åtminstone med en viss känsla af resignation velat i utskottets utlåtande läsa, att utskottet för sin del ansett, att den här ifrågavarande banan borde komma i statens hand. Ja, hade jag läst något sådant i utskottets utlåtande, så skulle jag nog ej besvärat kammaren med att orda i denna fråga, men jag kan ej läsa utskottets utlåtande på det sättet, och det är för mig just det ledsamma i saken. Den, som något känner förhållandena vid den tid, då denna bana Orsa—Sveg eller Orsa—Härjedalen planerades, den har alldeles klart för sig, att man då ansåg sig bygga första biten af inlandsbanan. Det har här blifvit sagdt, att Orsa kommun — det rika Orsa, som man brukar säga — har nedlagt en hel del pengar i det här banbygget för att få åtskilliga frukter af den nya banan. Ja, det är i viss mån sanning, men säkert är, att då banan planerades, så var det den allmänna uppfattningen både högst upp och inom orterna, att detta var början till inlandsbanebygget. Sedan orterna hade tecknat sina högst betydande bidrag — Orsas bidrag är redan här angifvet till 1,250,000 kronor — och sedan banbygget redan hade tagit fart, så kom man till en punkt, då pengarna voro slut och banan ofullbordad. Åter måste nya ekonomiska utvägar sökas, och de söktes också i första hand hos staten, i andra hand hos orterna, och det anvisades frikostigt å båda sidor. Men, herr talman, det betonades då såsom alldeles gifvet och klart, att denna Orsa—Härjedalens järnväg var den första biten af den stora norrländska inlandsbanan. Då nu så är förhållandet och i denna uppfattning af banans natur alldeles

gifvet ingick, att då fortsättningen skulle komma, staten skulle med hänsikt just till banans natur äfven inlösa den byggda delen, så må det ju ursäktas, att det finnes de, som ause, att om ej ett löfte så åtminstone en förhoppning bort i detta utlåtande gifvas. Där finnes ej ens antydningvis ett ord, som ger vid handen att en sådan förhoppning fortfarande bör hysas, och då bör det ej förtänkas dessa, att de ause ett sådant utskottsbetänkande ganska hårdt.

*Om
förvärfvande
åt staten af
järnvägen
från Orsa
till Sveg.
(Forts.)*

Nu har jag ej den minsta förhoppning om, att, som visserligen här en och annan gång har skett, ett enhälligt statsutskott skall göra en elegant vändning och för att tillmötesgå motionärernas förhoppningar söka genomdrifva ett annat beslut, än det, som utskottet själf förordat, och därför vågar jag ej heller framställa något yrkande, men jag vill dock påpeka, att jag tror, att det hade varit ganska naturligt, om i detta utskottets utlåtande det hade pekats ej blott på *statens* juridiska rätt och ekonomiska ställning, utan äfven en viss hänsyn, som man borde taga till de *kommuner och enskilda*, som i den bestämda tilltron, att staten skulle inlösa denna järnväg, här nedlagt högst betydligt af egna medel.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 1 och 3 innevarande april bordlagda utlåtande nr 68, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning, i hvad angår statens affärverksamhet, gjorda framställning om anslag till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens järnvägar, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning af herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen af återstående ärenden på föredragningslistan till aftonsammanträdet.

Afgåfvos följande motioner:

nr 108 af herr *Antonsson* m. fl., i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utgifvande af ny upplaga af handboken »Sveriges land och folk»; och

nr 109 af herr *Nilsson, Karl*, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af vissa delar af gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor.

Upplästes och godkändes jordbruksutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, nr 84, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om medgifvande att för vissa för inrättandet af Hammarsebo skogsskola erforderliga byggnadsarbeten disponera vissa medel.

Anmälades och bordlades
statutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en fredsexpeditions- och bostadsbyggnad i Boden,

nr 71, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af mark och uppförande af nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala,

nr 72, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vetenskapliga patologiskt-anatomiska arbeten å Sabbatsbergs sjukhus,

nr 73, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande i Hvitträsk by af bostadshus åt den därstädes stationerade kontraktsadjunkten,

nr 74, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående fördelning af medel till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder,

nr 75, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter åbon Rasmus Jönsson från Hököpinge i Hököpinge socken,

nr 76, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Christiana Hammarlund från Södertälje,

nr 77, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Jonas Jonasson Häll från Slagsta,

nr 78, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af kvinnliga skrifbiträden i postsparbankens stat,

nr 79, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för anställande af en extra advokatfiskal hos kammarkollegium äfvensom för ordnande af vissa, kollegii aktuarikontor tillhörande handlingar,

nr 80, i anledning af dels Kungl. Maj:ts propositioner dels angående ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket samt fastställande af telegrafverkets stat för driftkostnader år 1913, dels ock angående understöd af telegrafmedel åt änkan Johanna Charlotta Larsson, född Löfgren, äfvensom i ämnet väckta motioner, samt

nr 81, i anledning af herrar G. Kobbs och D. Perssons i Täll-

berg motioner om förhöjning af den till kvinnliga kontorsskrifvare vid statens järnvägar utgående ersättning för bostad och bränsle;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 25, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i 8, 39 och 52 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften, dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 26, i anledning af väckt motion angående vissa lättnader i skattehänseende för föreningar med ideell verksamhet,

nr 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelsrika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning af stärkelse,

nr 28, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om provianteringsfrilager, dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 29, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om frilager och om ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen om frihamn, dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 30, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till införande i gällande tulltaxa af vissa bestämmelser rörande förtullning från frihamn eller frilager, och

nr 31, i anledning af väckt motion om upphäfvande af tullen å fläsk;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 28, angående ytterligare framställningar rörande tionde hufvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna,

nr 29, i anledning af väckt förslag om tillbyggnad af riksbankens fastighet i Nyköping,

nr 30, i anledning af väckt förslag om anslag till utgifvande på svenska språket af en samling gällande grundlagar, vallagar och parlamentariska arbetsordningar i främmande länder, samt

nr 31, angående användande af riksbankens vinst för år 1911;

lagutskottets memorial nr 50, i anledning af dels återremiss af vissa delar utaf lagutskottets utlåtande nr 34 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om understödsföreningar, lag om ändrad lydelse af 162 och 163 §§ i lagen om försäkringsrörelse samt lag om ändring i vissa delar af lagen om sjukkassor den 4 juli 1910 jämte i anledning af propositionen väckta motioner, dels ock kamrarnes skiljaktiga beslut i ämnet;

andra särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning af Kungl.

Maj:ts proposition nr 108 angående anslag till ett centralt ämbetsverk för sociala ärenden, socialstyrelsen samt i ämnet väckta motioner;

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 16, i fråga om en af herrar Källman och Carlsson i Frosterud inom Andra kammaren väckt motion, nr 106, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för landskommun att anordna egen uppbördsförvaltning m. m., och

nr 17, i fråga om en af herr Hage inom Andra kammaren väckt motion, nr 161, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående insättande å bankinrättning för vederbörande kommuns räkning af kommunen tillkommande allmänna afgifter, som af exekutiv myndighet indrifvits; äfvensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser rörande abonnemangs- och samtalsavgifter vid telegrafverkets telefonväsen.

Kammaren åtskildes kl. 4,25 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
